Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on the file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית **HATOREN** גליון מט (רמט)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

Vol. VII — New York, March 4, 1921 — No. 49 (249)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST OR...ATION
OF AM...
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One Year—$4.00 Six Months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One Year—$4.50 Six Months—$2.25
Single Copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post office at N. Y., N. Y., under the Act of March 3, 1879

מחיר גליון 10 סנטים

Vol. VII | New York, March 4, 1921 | No. 49

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, כ"ד אדר א', תרפ"א | גליון ארבעים ותשעה

הַמַּשְׁבֵּר וְשִׁבְרוֹ

תנועה חברתית או לאומית גדולה בלתי־אפשרית בלי תיאוריה שלמה ומקיפה את כל חלקי התנועה. התורה קדמה לבריאת העולם. גדול לימוד שמביא לידי מעשה. המעשים והתנועות החברתיות או הלאומיות, שאין להם שום יסוד במחשבה, בעיון, בתיאוריה ובאידיאולוגיה מיוחדה, אין סופם להתקיים ולהתפתח. תנועות כאלה בלי יסוד תיאורי, בלי מחשבה חיה כללית ועיקרית, הרי הן נעשׂות הפקר גמור ומתמוטטות ומתנדפות ושבות לתוהו ובוהו. גם התנועה הציונית, כמובן וכידוע, יש לה תורה שלמה ואידיאולוגיה מיוחדה, יש לה יסודות ועיקרים. הציוניות איננה חלילה אסופית או שתוקית. הציוניות יש לה יחוס עצמה ויש לה יחוס אבות, יש לה הורים ומורים. עוד יותר היא יונקת מכל תחומי המחשבה העברית שבכל הדורות, מכל רגשות העם העברי וכחות יצירתו הפנימית ומהמחשבה העברית החיה בדורנו אנו.

לא באנו לחזור על הדברים הנושנים האלה אלא מפני שבזמן האחרון נתגלו בקרב המחנה שלנו ציונים העמלים לעקור את הציוניות, זו המקובלה באומה, משרשיה ולגלות בה פנים שלא כהלכה. הציונים מסוג הזה מתאמצים להפריד, על־ידי נתוח קשה, בין הציוניות המעשית (מעשית לפי המונחים הלשוניים שלהם) ובין הציוניות הלאומית, העממית והתרבותית. הציונים האמורים (בין הציונים האלה אנו מוצאים גם את הסופר העברי אליעזר בן־יהודה וסיעתו ב„דואר היום") סוברים, כי הציוניות יכולה, וגם צריכה להיות, רק ארצית, רק ענין של יחידים בעלי הון או של קורפוראציות מקריות ושל מועצות כלכליות, אם גם חבריהן אינם לא ציונים ולא לאומיים — קורפוראציות ומועצות העומדות ברשות עצמן מחוץ להסתדרות הציונית העולמית ושאינן מחויבות כלל להתאים ולהקביל את מפעליהן לתכניתה ולמחשבתה העיקרית של הציוניות העולמית. והציונים האלה הרוצים בבנין ארצנו, ושיש מהם המקדישים לזה זמנם, כחותיהם וכשרונותיהם, מאמינים, כי העבודה הלאומית בארצות הגולה, כי העבודה התרבותית בארץ־ישראל אינן אלא כספחת להציוניות האמתית. הציונים האלה (והודות לאל לא רב מספרם) מזכירים אותנו את הקראים שנקרעו מעל גוף האומה העברית. אלה ואלה כופרים בהתפתחות ובכחות היצירה של האומה העברית. האבטוריטטים של האומה וגדולי רוחה אינם בני־סמכא בעיניהם. הסינתיזה של הציוניות בצורתה כיום, שהתמזגו אל תוכה היסודות המדיניים, התרבותיים והמעשיים הממשיים, לא נחשבה בעיניהם לכלום. כל אלה הציונים הלאומיים שיצרו את תנועתנו, טפחוה, גדלוה והשקיעו בה את כל חייהם הם רק בטלנים והוזים וכבר עבר זמנם (ובמילא בטלו גם קרבנותיהם). „הכושי עשה את חובתו — עתה יוכל ללכת, להסתלק". הבטלנים האלה רוצים רק בציוניות ולא, חלילה, בציון. ומכיון שהציונים בני „המהדורה החדשה" רוצים רק בציון, על כן אין טוב אלא ליסד קורפוראציות (מכל יתר העבודות הציוניות הנובעות מההכרה הלאומית־המוסרית צריך לסלק את הידים!) ועל־ידיהן תבנה ציון. ואין בכך כלום אם גם אופן העבודה של הקורפוראציות מתנגד לכל המסקנות והנסיונות שכבר קנינו בארץ־ישראל, אם גם אופן העבודה יהא מתנגד להרעיון העיקרי והמרכזי של הציוניות. נשמע־נא מה בפי אחד הסופרים העברים ארץ־הישראליים (שאיננו חלילה אחד השמאליים והקיצוניים), שכבר קנה לו שם בעבודתו הציונית ובבקיאותו בעניני הישוב בארצנו, בדברו על המשבר שבא בתנועתנו: „טעות היא בידי ידידינו האמריקאים, הסוברים, שאפשר לה לעבודת הבנין שתעמוד על האיניציאטיבה הפרטית ומלחמת־הקיום של יחידים בלבד. עדיין לא הגיעה שעתה של שיטה זו בארץ־ישראל; אי־אפשר עדיין לעזוב את הישוב עם תעודותיו התרבותיות והמעשיות לנפשו. הישוב העברי המסודר כבר הביע את יחסו לשיטה זו

אחרי השתדלויות שונות התירה הממשלה הצרפתית, לפני מספר שבועות, לנורדוי לשוב לבני־ביתו, שהם אזרחי צרפת, לפאריז. ימים מועטים אחרי שובו שם נחלה במחלה עזה ומסוכנה וכבר דאגו לחייו של הסבא. והנה עוד לא ירד מעל ערש דויו וכבר הרימו האנטישמיים קול צוחה ואיום לנגדו. ואנו קוראים, בטלגראמה מלונדון, שנתפרסמה בהעתונים בשבוע זה, את הידיעה המרגיזה הבאה: „האנטישמיים הצרפתים החלו תעמולה נגד הד"ר מאכס נורדוי, אשר שב לפני שבועות אחדים לפאריז לגור שם. האנטישמיים דורשים, כי יגרשו את נורדוי מגבולות צרפת, יען כי הוא מרגל גרמני, ואם הממשלה לא תגרשהו, אז ישתמשו בחוזק ידם".

אלה תולדות הטראגידיה היהודית וזוהי שיבתו של היהודי הגדול, יוצר התכנית הציונית.

לפני כעשרים שנה, כאשר הציגו מצבה על קברו של המשורר היינריך היינה בפאריז היה נורדוי הנואם והמספיד הראשי. בין יתר דבריו הגיד אז: האגדה מספרת, ששבע ערים בארץ יון התווכחו ביניהן, וכל אחת מהן טענה, כי לה הכבוד, כי בה נולד המשורר הומיר. אולם בנוגע להיינה רואים ושומעים אנו את ההפך: כל אחת הארצות וכל אחד העמים קוראים: לא לנו הוא. הצרפתים אומרים: גרמני הוא, והגרמנים — יהודי הוא. והיהודים — לא לנו, לא לנו.

המספיד והנספד — גורל אחד להם. אולם בזה ההבדל: שנורדוי לנו הוא בכל לבו ונפשו, כי לנו הוא שב בתשובה שלמה ולתחיתנו הלאומית הקדיש את עשרות שנות חייו האחרונות, לנו הקדיש את גאוניותו ומרצו ובו אנו מתגאים.

וחובה לאומית היא עתה להביא את הסבא הזקן בכבוד רב לארצנו ולבנות לו בית על הר־הצופים, כי צופה היה לעמו מיום עלותו על הבימה הציונית בבאזיליה, זה קרוב לרבע מאה שנה.

זוהי חובתנו הלאומית, הציונית, היהודית — הנעשנה?

או: נתן להגויים, ולכל צוררי ישראל, להתעולל בהיהודי הגדול, אשר הרים כשופר קולו בעד תחית עמו וארצו, — הנתן לעשות שערוריה זו לחרפת עולם לנו?

העוד יש בנו רגש של כבוד לאומי?

ראובן ברײנין.

אהלי שם ויפיותו של יפת

(השקפה על החנוך העברי).

מאת

ישראל קנוביץ.

בתי־הספר העברים שבאמריקה מתחלקים, לכאורה, להרבה סוגים וטפוסים שונים, מכל מקום כשהנך מתעמק לחקור ולהתבונן בטיבו ואפיו של כל אחד ואחד מהם, אי־אתה מוצא בעיקר אלא הבדל יסודי אחד המבדיל ביניהם, לפי נטית רוחם ותעודתם. הרי לך בתי־ספר יומיים צבוריים ותלמודי־תורה, בתי־ספר יומיים על־יד בתי־כנסיות, בתי־ספר יומיים על־יד מוסדים, בתי־ספר ליום ראשון בבתי־כנסיות ובמוסדים, ישיבות; ואת כל אלה הנך חוזר ומחלק לפי אפים: בתי־ספר ריפורמיים, קונסרבאטיביים או משמרים, משמרים לאומיים, לאומיים עברים, אורתודוכסיים מן הטפוס הישן ואורתודוכסיים מטפוס חדש, אורתודוכסים לאומיים, לאומיים ראדיקאליים — הרי אתה מוצא כאן, באמריקה, את כל סוגי בתי־הספר והטפוסים הללו למיניהם באפים וצביונם המיוחד שיש לכל אחד בפני עצמו; ואף־על־פי־כן דוק, שוב, ותשכח שאפשר לכללם יחד ולהבדילם, בעיקר, לפי נטית רוחם ותעודתם, לשני סוגים וטפוסים יסודיים: א) בתי־ספר עברים־אמריקאים, וב) בתי־ספר אמריקאים־יהודים, והנני לבאר את ההבדל היסודי הזה במרוצת הדברים.

כל בתי־הספר העברים שנמנו למעלה, באין יוצא מן הכלל, מתיסדים ומתקיימים לשם מטרה אחת: המשכת קיומה של היהדות באמריקה. זאת אומרת, שמירת היהדות בתוך הסביבה האמריקאית. והכל מתחבטים ומתלבטים בשאלה זו: כיצד מסדרים את החנוך בשביל ילדינו, הגדלים באמריקה, בתור יהודים ואמריקאים? — השניות, זוהי אבן־הנגף בחנוך הבנים שהכל נכשלים בה. ובאים איפוא בתי־הספר העברים השונים לתרץ את הקושיה החמורה הזאת, והם ממלאים את תפקידם לפי נטית רוחם ותעודתם שבחרו להם. ולא שיטות הלמוד השונות מבדילות, בעיקר, בין אחד לחברו, שהרי השיטה אינה אלא הדרך המובילה לאיזו מטרה, ואפשר לבעלי תעודה אחת להשתמש בשיטות שונות, אבל שאיפתם, או רוחם ותעודתם של בתי־הספר, היא היא המציינת את הקו המבדיל ביניהם ומסמנת אותם לסוגיהם. אמת, אמנם נכון הדבר, שכולם שואפים להמשיך את היהדות בארץ זו, בתור עברים ואמריקאים, מבלי לשלול מהם לא זכות יהדותם ולא זכות אמריקאותם. הכל מודים גם־כן, שאינו דומה בית־ספר עברי באמריקה לבית־הספר העברי, או החדר הישן ותלמוד־התורה שבאירופה, מפני שנויי התנאים והמצבים שאנו נתונים בהם. לכל הדעות זקוק בית־הספר העברי שבכאן לאיזו תקונים, כדי להתאימו אל תנאי המקום ורוחו. אלא במאי קא מפלגי? — בדרכים המובילים אל התכלית הזאת וביתרון האחד על רעהו. השאלה הראשית היא: מי קודם למי — היהודי או האמריקאי שבנו? מה נדחה מפני מה, כשהשעה צריכה לכך, העברית מפני האמריקאית, או להפך? מהו העיקר בבית־הספר העברי ומהו הטפל? ידו של מי על העליונה בתכניתם ואפנם של הלמודים ובהנהגת בית־הספר? איזהו הרוח השולט שם ומהי האטמוספירה? מה הם הילדים ומהו בית־הספר שלהם, מעיקרא דדינא? — העברים הם הילדים, עברים שאבותיהם נתאזרחו באמריקה, ובית־הספר העברי שלהם הוא איפוא מוסד עברי במלוא מובן המלה, הן בפנימיותו והן בחיצוניותו, מוסד המבליט את יהדותו בכל עת מצוא, אלא שהוא מתנהג במשטר אמריקאי, ולפי זה הוא בית־ספר עברי־אמריקאי, או: הילדים מעיקרא אמריקאים גמורים

הם, אלא שעל־פי מקרה נולדו על ברכי יהודים, וצריך איפוא לחנכם בתור אמריקאים־יהודים, ולפי זה בית־הספר העברי שלהם אינו אלא מוסד אמריקאי, מוסד לשם אמרי־קאות, ובצורה עברית מטושטשת לצורך יהדותם של החניכים — היינו, בית־ספר אמריקאי־יהודי?

ותקוני בית־הספר שאָנו זקוקים לעשות, בעל־כרחנו, לשם התאָמה והקבלה לתנאי המקום, התקונים הללו, בעיקרם, מה הם? — הכנסת יפיותו של יפת באהלי שם, או להפך: הכנסת אהלי שם ביפיותו של יפת? כלומר: הכנסת הנימוסים היפים והמשטר של בית־הספר האמרי־קאי לתוך כתלי בית־הספר שכולו עברי, ליהדם ולהתאימם לרוח היהדות, או להפך: התאמת היהדות לנימוסי אמרי־קה, לאמרק את בית־הספר העברי, אם אפשר לאמר כך, על־ידי נטילת נשמתו העברית, ואותה המדה הזעומה של היהדות המדולדלת הנשארת בבית־הספר גם־כן לא יליד בית תהיה, אלא אסופי בתוך סביבה זרה?

ובהא קא מפלגי: מר סבר, שהחנוך דורש מאתנו להכנים יפיותו של יפת באהלי שם — ותו לא. כי בתוכו, בפנימיותו וחיצוניותו, נשאיר את בית־הספר העברי שלם ברוחו, ונשמתו העברית לא תפגם אפילו במשהו; ומר סבר, שצריך לשנות גם את רוחו של בית־הספר העברי ולהבליט את אמריקאותו בכל עת מצוא, בתור מוסד אמרי־קאי; ומשום שהילדים האמריקאים הללו גם יהודים הם, לפיכך נחוץ מן הדין ללמדם את היהדות, אבל במדה ואופן כזה המתאים לאמריקאים־יהודים.

והרעיון הזה לאו מכללא איתמר, אלא בפירוש איתמר. ברבעון „המנורה" (שנה ששית, נומר 2, שנה זו), כתב מר קאנדיל מאמר חשוב בשם: „שתי השקפות על החנוך העברי" (Two Wiews of Jewish Education), שבו הוא מעביר תחת שבט הבקורת את השקפתו של רבי לואים גרוסמאן בספרו האנגלי „מטרת ההוראָה בבתי־הספר העברים", ספר כתוב מנקודת־המבט הריפורמית הנאותה למנהל ה„טיטשערס אינסטיטוט" מיסודו של ה„היברו יוניון קאלעדזש", ולעומתו הוא מרים על נס את השקפתו של ד"ר דושקין בספרו „החנוך בניו־יורק העיר" (Jewish Education in New York City, 1918), שהמחבר אינו מכת הריפורמים, אבל בית־ספרנו העברי צריך, לפי דעתו גם כן, למלא את תפקידו הראשי בתור „מוסד חנוכי עברי הבא להשפיע על עתידותה של אמרי־קה". והיינו הך: מוסד אמריקאי־עברי שהאמריקאות לוקחת בו מקום בראש וששאיפתו ותעודתו אינה צריכה להיות אלא השלמתה של אמריקה.

„ד"ר דושקין, אומר הסופר, אינו מתענין בחנוך היהודי הצעיר בעד בית־הכנסת או בעד עתידו הוא, אבל הוא מכיר, שהפרובלימה העיקרית היא איך להשלים את החנוך של היהודי עם החנוך של האזרח האמריקאי. ובאמת, בספרו זה הוא בא לעזור לא רק להחנוך העברי, אלא להאמריקאניזאציה. במלים אחרות, החנוך העברי הוא בעד היהודי בארץ הזאת רק אחת השיטות של האמריקאַ־ניזאציה של היהודי". — הרעיון הזה, שתפקידו של החנוך העברי הוא „הפרובלימה היותר קרובה של אמריקאניזא־ציה" וכי „ערכו של החנוך העברי עלינו למוד על־פי תועלתו בתור חלק מתכנית שלמה של החנוך האמריקאי", חוזר ונשנה במאמר האָמור ומובא גם־כן בשם ד"ר דושקין, מספרו האָמור.

בקצור, בית־הספר העברי, כשהוא בא למלא את תפקידו, עליו להתחשב קודם כל עם האמריקאניזאציה של הילדים, ועל צד היותר טוב עם ילדים אמריקאים שצריך ללמדם את היהדות לשם השלמת האמריקאות. ומכיון שכך הוא, במטותא מכם, אדוני: הוציאו לגמרי את למוד השפה העברית מבית־הספר העברי, מסרו־נא את הקנינים הרוחניים שלנו דוקא בשפת המדינה, כיאות לילדים אמרי־קאים־עברים, שהרי כל עיקרו של החנוך העברי אינו אלא מסורת היהדות לשם השלמת האמריקאניזאציה, הפחיתו את שעות הלמוד בבית־הספר העברי עד שלש בשבוע ויספיק לכם על־פי הפרוגראמה האמריקאית־העברית הזאת, ואולי גם זאת יותר מדי היא, ומה לכם באמת להוגיע את מח הילדים הרכים בלשון שמית כל־כך קשה וזרה! — ולדאבוננו החלו אצלנו באמת לעשות כזאת בפועל, ולאו דוקא אלה הנרגלים על המפלגה הריפרמית, אלא אנשים עברים בעלי צורה שמתימרים בלאומיותם העברית והשפה העברית יקרה להם וחשובה בעיניהם.

במשך כל הדורות, מאָז שקבעו אנשי כנסת הגדולה סדרים בלמוד התורה, או, כשנאחר את הזמן, מימות יהושע בן גמלא, שהושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, לא פסקו בתי־אולפנא מישראל שמהם יצאָה תורה לעמנו ובהם תלו כל חיי רוח הלאום. „בית־הספר" או „בית־הרב", „בית־האולפנא" או „התרביצא" ו„האסכולה", כפי השמות שאָנו מוצאים בספרות התלמודית והמדרשית — בית־החנוך העברי היה לנו תמיד בית־היוצר של נשמת האומה שנצרנו מכל משמר לבל תשכח תורתנו מפינו ומפי זרענו עד עולם, ולא יתחד קיומנו מן הארץ בתור עם מיוחד ברוח תורתו ושפתו העברית. ובמשך כל הזמן הארוך עד היום עברו על בית־הספר העברי שנויים רבים, והוא נתגלגל בכמה גלגולים, לפי התנאים והמקומות השונים שהיה נמצא בהם; אָכן חבה יתירה נודעת לו תמיד שהיה ניכר ברוחו העברי ושפת קדשנו; כי בכל גלגוליו ומסבותיו השנחנו עליו בשבע עינים שלא יפוג טעמו העברי, ורוחו נשתמרה בו בשפה העברית, שאך בה מתגלית נשמת האומה, למרות כל המעצורים והמכשולים שעמדו על דרך התפתחותו. בכל פנות ספרותנו שאָנו פונים אָנו מוצאים עד כמה גדלה החרדה שחרדו אבותינו על החנוך העברי שישאר שלם ברוח שפתנו העברית, עד כמה עלה ערך מלמדי התורה בעיניהם ומה נפלאה היתה דאגתם לתקון תינוקות של בית רבם בתורה הכתובה עברית דוקא. וכל כך למה? משום שידעו והבינו, כי כל הפוגם ברוח העברי של בית־הספר המתגלה בשפה העברית, פוגם בנשמת האומה, וכל הנוגע בתכנו העברי כנוגע בבבת עינו של עם ישראל.

והנה בזמנים קדומים, ובפרט באותם הזמנים שהשנים היו כתקונן, אָנו מוצאים שבבית־הספר העברי היה שורר גם סדר ומשטר נכון ומצוין. רבי הלך פעם אחת למקום

לְהַחְזָקַת בָּתֵּי־סִפְרֵינוּ הָעֲמָמִיִּים בְּפוֹלַנְיָה

מאת

חיים הורביץ.

מוואַרשה הגיעה הידיעה המעציבה, כי בתי־החנוך העבריים בפולניה באו לידי משבר קשה ועומדים להסגר מפני המחסור באמצעי־כסף, שבא בעקבות החלטת „ועד החלוקה המאוחד" האמריקאי, להפסיק את התמיכה, שהמוסד הזה היה מקדיש למטרות תרבותיות בפולניה.

הידיעה הזאת בלתי מפתיעה היא לכל אלה, שיודעים את מצב בתי־החנוך העממיים שלנו בפולניה ואופן כלכלתם.

באיזה אופן נוסדו בתי־הספר של היהודים בפולניה ואיך נתקיימו?

עוד בזמן הכבוש הגרמני התחוללה תנועה כבירה בפולניה העברית ובחבלי הגבול אשר מסביב, להעמיד את החנוך היהודי על יסודות עצמיים. אולם שלטונות הכבוש הטביעו את חותמם גם על כל מקצוע החנוך ולא שמו לב כלל לשאיפות הלאומיות של העמים השונים, שנמצאו תחת ידם. העברית בתור שפת ההוראה אסורה היתה לגמרי. למרות זה לא עלה בידם להכניע כליל את השאיפה הכבירה של החוגים הלאומיים ופה ושם נפתחו בגנבה והתפרנסו בדוחק בתי־מחסה ובתי־ספר גם יהודיים וגם עבריים.

וכאשר פרצה הריבולוציה באשכנז וכבלי הברזל של המשטר הקשה התפרדו, התחילה ברחוב היהודים פעולה נמרצה במקצוע החנוך הלאומי. במשך זמן לא כביר נוצרה רשת רחבה של בתי־חנוך עממיים משלשה הטיפוסים: ח ו ל ו נ י י ם עם שפת ההוראה ביהודית מטעם המפלגות השמאליות, ל א ו מ י י ם ־ ע ב ר י י ם מטעם החוגים הציוניים ו ד ת י י ם מטעם שדרות האורתודוכסים. הרשת הזאת של בתי־החנוך העממיים הלכה והתפתחה בהצלחה מרובה עד שבעבור עת קצרה הקיפה כמעט את כל שדרות העם והכניסה תחת כנפיה את כל ילדי ישראל מן החוגים השונים.

ולמותר הוא להגיד עד כמה חשוב הוא קיום בתי־החנוך העממיים וכלכלתם בשנים האחרונות. המוסדות הללו הם המפלט היחידי, שבהם אנו שומרים על ילדינו העזובים מכל פגעי הזמן הנוראים ונותנים להם את האפשרות להתגדל ולהתחנך לאנשים בריאים בחומר וברוח. רחוב היהודים במזרח־אירופה הוא עכשיו הרוס ומשעמם, החיים הביתיים הם רעים ומזיקים, עד שפועלים הם באופן מבהיל על הילד הרך. השדרות הרחבות אינן יכולות בשום אופן לגדל בעצמן את ילדיהן ולעשותם לאנשים מועילים. בית־החנוך הלאומי, המבדיל את הילד מכל חלאת הרחוב וממציא לו את סיפוקו החמרי והרוחני, — זהו איפוא המבצר היחידי, שבהחזקת מעמדו תלויה שאלת הקיום והחדלון שלנו בעתיד.

בכדי להזהר מתקלה ולהבטיח את קיום בתי־החנוך, שאינם מבוססים עוד, נחוצה, בלי ספק, ה ת ר כ ז ו ת של מקורות הכלכלה. מבלי שים לב לטיפוסים השונים של בתי־הספר, הנבנים מתוך הבדל־הדעות ופירוד־הזרמים במחננו, — יקרים הם בכל זאת כל המוסדות הללו בתור

פנים" וכתוב אחר אומר, „ישא ה' פניו אליך", כאן בעושים רצונו של מקום". והחוץ מזה אינו אלא שוגג, לא הבינו כראוי מאמר חז"ל: „כל תלמיד־חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש". ובשביל כך נשלח הבעל־שם־טוב לעולם. והוא יושב שם ומעמיד תלמידים, ומתקן את כל הפגימות ומלמד לכל, שלא המדרש עיקר.

והשטן לא נסתם עדיין פיו ועמד ושטן שוב:

— מאי משמע! כיצד ילמד אחד מגדולי התורה שלא המדרש עיקר? הרי אף הבעל־שם־טוב והמגיד רבי בר תלמידו למופת, שלא המדרש עיקר, מופת חי וחותך.

ישבו להם בני בית־דין־של־מעלה קמוטי מצח ודנו בזה הרבה.

רבו המימינים על המשמאילים ויצא העולם זכאי בדינו. וכדי לסתום את פיו של המקטרג הסכימו כולם לשלוח לעולם צדיק תמים, אדם פשוט מישראל, עם־הארץ בנגלה, והוא יהיה למופת, שלא המדרש עיקר, מופת חי וחותך.

ותיכף ומיד שלחו את המלאך לילה לאוצר הנשמות שמתחת כסא־הכבוד להביא משם את הנשמה.

עכבו השטן בדרכו ועמד שוב לשטון ואמר:

— כיצד אפשר לגזור על נשמה שתרד לעולם בלי תורה, הרי קרבן „לרצונו" כתוב בו?!

עמדה פמליה של מעלה וגזרה על המלאך לילה, שיכריז באוצר הנשמות ויודיען את הכל.

נכנס לילה, המלאך הממונה על הנשמות, ועלה עד היכל לבנת הספיר, מקום שיושבות נשמות הצדיקים קודם שנשלחות לארץ, ועמד והכריז לפניהן והודיען כל מה שמתרחש ועובר בגיא־צלמות, זה העולם התחתון, ספר להן הכל כמו שצוווהו.

חרדו כל הנשמות ורעדו והתלבטו, ונצטפפו והתרפקו על כסא־הכבוד.

רק נשמה אחת, הטובה שבכולן, נשארה עומדת נבוכה, הורידה את עיניה מתביישת ולחשה למלאך:

— מלאך טוב, אנא קחני אתך. נכמרו רחמי על אותו עולם עלוב!

לקחה לילה והביאה עד לפני פמליה של מעלה.

קפץ השטן ואמר, שרוצה הוא שיתנו לו רשות לספר לה הכל ולגלות לה כל מה שיעבור עליה בעולם של חושך ואפלה, כמה קשה יהיה דרכה מבלי עמוד־האש — אור התורה. שמא מחמת סקרנות עושה היא כך.

רעדה הנשמה בדברו וחרדה קלה חלפה בה וענתה בקול רועד:

— אני הו־ל־כ־ת!

חטף השטן אותה רעדה קלה וצעק:

— נפסל הקרבן! רעד באמצע הקרבה!

מוסדות־חנוך, השומרים על הילדים העזובים. כולם, בלי יוצא מן הכלל, ראויים הם לתמיכה במדה שוה ואין לבכר את האחד על השני. זאת ועוד אחרת: אי־אפשר להרשות בשום אופן, שגורמים כספיים וביחוד אלה שבאים מן החוץ, ישפיעו על צ ו ר ת בתי־החנוך הללו. רבוי־הגוונים של מוסדות־החנוך צריך לנבוע רק מתוך יחס־הכחות הטבעי שבתוכנו ולא מסבת גורמים חיצוניים. כל קבוצה של הורים יש לה רשות ליסד בית־ספר לפי רוחה. ואם תהא מוכרחת לחנך את הילדים בבית־ספר אחר מפני שהטיפוס הזה נתמך על־ידי בעלי אמצעים יותר גדולים, זה יביא, בלי ספק, לדימוראליזאציה איומה.

ואמנם למקור־כלכלה מרכזי שכזה צפו וחכו כל מיסדי בתי־החנוך העממיים מן הזרמים השונים. בתור מקור מרכזי כזה צריכה היתה לשמש קופת הממשלה הקומונאלית, המחויבת על־פי ההוספה אל החוזה הווירסאלי לכלכל את בתי־הספר של המיעוטים הלאומיים מכל הטיפוסים. אולם התוחלת הזאת נכזבה מהר. המפקחים על קופת־הממשלה הפולנית לא שמו מעולם לב לצורך משונה כזה, שנוצר בתוקף סעיף נוסף, שאדירי התבל זכו בו את פולניה שלא לרצונה. קופה זו אינה מספיקה לכלכל את הצרכים היותר אלמנטאריים, שבהם תלוי קיום המדינה והצלחתה ומי זה ישים לב לצרכי היהודים ודרישותיהם המשונות?

אולם תחת הממשלה הפולנית קם גואל חדש לבתי־החנוך העממיים בתמונת „ועד החלוקה המאוחד" האמריקאי. הועד הזה אמנם לא הגה חבה מיוחדת לצרכים התרבותיים מעולם. בבואו לרחוב היהודים ההרוס עם צרור הדולארים בידו, היה מתאמץ תמיד לבכר את צרכי החומר על צרכי הרוח. בשורה הראשונה היה רוצה להאכיל את הרעבים ולהלביש את הערומים. אבל החוגים החברתיים המקומיים שידעו היטב את תנאי המקום והבינו לצרכי הזמן, פעלו להטות קצת את צנורי־התמיכה לצד הרוח ובזכות זה היו מקבלים חלק ידוע מכספי־התמיכה לכלכלת המוסדות התרבותיים וביחוד להחזקת בתי־הספר העממיים.

קיום בית־הספר העממי היהודי היה תלוי איפוא בחסד ה„דזשוינט דיסטריביושן". והנה כל זמן שאמצעי־התמיכה היו נובעים מן המקור המרכזי, היו נהנים ממנו כל בתי־החנוך מן הטיפוסים השונים. הועד המרכזי לא היה יכול לבכר את הטיפוס האחד על השני ומוכרח היה לתמוך בכולם. במקומות רבים היתה שיטת־הריכוז נהוגה משני הצדדים, גם בחוגי הנותנים וגם בחוגי המקבלים. שיטה כזו היתה אמנם נהוגה זמן לא כביר באלה הערים, ששם נוצרו ו ע ד י ־ ק ה ל ה ד י מ ו ק ר א ט י י ם, שבהם השתתפו כל הזרמים שברחוב היהודים. ועדי־הקהלה הללו שמרו על הסוברניות שלהם ובכסף שהיו מקבלים מאת מרכז־התמיכה, היו מכלכלים במדה שוה את כל המוסדות, מבלי שים לב לדעת הנותנים הרחוקים, שאינם יכולים להכיר את הצרכים המקומיים.

אולם לא בכל מקום נמצאו ועדי־קהלה כאלה. וגם במקומות שנוצרו ופרחו, — הם הולכים ונובלים מפני סבות שונות, חיצוניות ופנימיות. בחוגי המקבלים יש איפוא התפרדות לזרמים שונים, המתחרים איש עם רעהו ועינו של האחד צרה בשני. שמענו זה כבר, כי זרמים אחרים במחננו מתרגזים מאד למראה סדר־החלוקה ואינם שבעי־רצון ממנו. החרדים מצד אחד והפרוליטארים מן הצד השני ראו את עצמם כנגזלים והריצו פעם בפעם מכתבי־מחאה לאמריקה על העול שנעשה להם. הזרמים

חרדו כל בני פמליה של מעלה מעוצר כעס וחפצו לסתום את פיו של השטן.

ואותה הנשמה עמדה לה נעלבת אצל הפתח ובכתה בחשאי.

עמד אב־בית־דין של מעלה ואמר ללילה:

— לך והבא נשמה אחרת והזהר שלא יפסל קרבנך הפעם. סתום את פיו של שטן מקטרג.

נכנס לילה לישיבתו של רב גדיאל, נער שבהיכל העליון, להביא משם אחת מאותן הנשמות שהן בבחינת „ואדם כי ימות באוהל".

ונשמה אחת מצא שם, שמהרה ורצה בשמחה למסור את עצמה על העולם.

ובשעה שהביאוה לפני בית־דין של מעלה שאלוה:

— בתי, כלום חפצה את לרדת לעולם השפל ריקה מבלי תורה?

ענתה הנשמה בשמחה:

— כן. על־ידי יזכו אחרים ללמוד תורה.

שאל השטן:

— יודעת את, שאין שם הנאה מזיו השכינה? במה תחיי את ומה יאיר לך את דרכך המלא תחתחים בעמקי גיא צלמות?

ענתה הנשמה ואמרה:

— געגועי לתורה יחיוני שם ואור הבוקע מן התורה היוצאת מפי צדיקים יאיר לי את דרכי.

נתמלאה פמליה של מעלה שמחה ונסתם פיו של השטן והתגנב ויצא משם בכלימתו.

חייך המלאך לילה ואמר לאותה נשמה:

— הנה עלי לסטור לך על פיך בכדי שתשכחי את כל התורה כולה, אבל רק סטירה קלה תצא הפעם מתחת ידי ולא אקח ממך אלא את התורה ואשאיר לך את נגונה. הוא יאיר לך שם את אפלת דרכך.

סטר לה לילה סטירה קלה על פיה ושכחה את כל תורתה.

התחילו כל הצדיקים לתת לה סבלונות. בא משה רבנו ונתן לה אחת מקרני־הוד שזכה להן על־ידי קנות קולמוס שנכתבה בו תורה והוסיף לה ניצוץ של ענוות; בא אהרן ונתן לה ניצוץ של רדיפת שלום; בא פינחס ונתן לה ניצוץ של קנאת ה' צבאות; יוסף הצדיק נתן לה מיפיו. אף האבות באו ונתנו לה כל אחד ואחד משלו. בא אברהם ונתן לה אהבת הבריות, יצחק — מסירת נפש, יעקב — תמימות. אף דוד המלך נגש ונתן לה ספר תהלים. ושלמה המלך הוציא מתיקו ספר משלי מתורגם עברי־טייטש ואמרה לה:

— הילך! הנה קבלתיהו זה עכשיו מעולם השפל.

לווה הכל עד הדלת וברכוה.

וכשעמדה לצאת, נגשה אליה אותה נשמה עלובה שעמדה ובכתה בעטיו של שטן ואמרה לה:

המאורעות בעיירותיהם, על־אדות כל מה שסבלו ושסובלים עוד היהודים בערי פולניה, ושוב נשמעו גניחות, בכי נחנק, אנחות וצעקות, ושוב מוכרחים היו המספרים לפסוק — —

ואחד מצדיקי הדור קם על רגליו ואמר בטרוניה כלפי מעלה:

— רבון העולמים, אין לנו רשות להרהר אחרי מעשיך, אבל האם תאמר לעשות כלה בעמך ישראל? היהודים ברוסיה הנם כבר כאובדים, באוקראינה אוכלת החרב בעמך ישראל יום־יום, נשאר לנו אך מעט יהודים בפולניה המדינה, שארית הפליטה של רוסיה הגדולה, האם תאמר לכלותנו גם אנו?

ושוב מחו הצדיקים את הדמעות מריסי עיניהם וקמו והלכו להם בראש מורד, אובדי־דרך ומשוללי־עצה...

עובדה קטנה זו חפצתי להקדים לכם, יהודי אמריקה, לכם היהודים השלוים, היושבים באמת בשלוה של עולם ושאין לכם כל השנה כלל מכל הצרות האיומות שעברו על ראשינו. כי כאשר אבוא לספר לכם להלן ספורים נוראים שקרו בפולניה, כמו, למשל, המעשה באותו צעיר ויעקב בוים שמו מפולטוסק, שהאשימו אותו, כי דבר עם הבול־שיביקים ושבעד חטאו זה פשטו מעליו את בגדיו, כפתוהו ותלו אותו על העץ כשראשו למטה ורגליו למעלה, אחרי כן ישבו למשפט ודנו אותו למיתה משונה, ומה עשו? — שסו בו את הכלבים וכן יצאה נשמתו הקדושה בענויים קשים שאין לתארם; או כשאספר לכם על־אדות אחת העובדות, שרב מאד מספרן בפולניה, שבשעה שאנשים יהודים התחננו, אחרי הרבה תלאות ויסורי־מות עד בלי די, מלפני נוגשיהם: ירו־נא בנו והמיתונו, כי טוב לנו המות מחיים, אז ענו אלה להם בשפה צינית: יתן לנו כל אחד מכם חמשה וארבעים מארק, מחיר החצים, ונמית אתכם — — — כאשר אבוא לספר לכם כל זאת, אל יהיו הדברים תמוהים בעיניכם, ואל תאמרו: מגזם הוא האיש הזה, בדותא בדה, עורבא פרח, כי היתכן? — — —

היתכן? —אמנם — —

אמנם, אם חודש ימים אשב בחבורתכם יום וליל, ואספר לכם, ואספר, ואספר — היספיק לי? והאם אספר לכם אף מקצת דמקצת מכל מה שעבר על ראשינו, ולוא גם שלשה חדשים, ואפילו שנה שלמה — — — האוכל לספר הכל? אולם בטרם בואי לספר לכם את כל זה, חפץ אני למסור גלוי־דעת זו:

שקר מוחלט הוא בידי האומרים (וידוע הוא, מי הם האומרים האלה), כי ה„אקסצסים" והרדיפות היו רק מקרה־רע ועל־פי מקרה התרחשו ובאו, וראשי המלוכה לא חפצו כלל בזה — שקר מוחלט הוא בידי אלה האומרים ככה, שיודעים את האמת ומכוונים למרוד בה, דומים הם להוליך שולל את דעת הצבור ולכסות על מעשי התעתועים והרציחות האלה, שקר מוחלט הם כל דבריהם!

אנכי הנני יליד פולניה, שהייתי בארץ־מולדתי זו במשך כל אותה העת ושראיתי בעיני ממש את אשר עוללו לנו מציקנו. אנכי, שהיתה לי האפשרות לדעת קצת מה שדברו מנהיגיה של פולניה ומדריכיה של המדינה בסוד מועצותיהם, מה שדברו לפנים מן הקלעים — לי גלוי הדבר.

כי הרדיפות על היהודים היו מאורגנים ומסודרים מבתחילה. ועוד יותר: לא רק שהדברים היו מאורגנים, כי־אם גם התפקידים נחלקו למפרע בין המנהלים ומשרתיהם, באופן מתאים לרוחם וליכלתם. כמעט תמיד היתה, והנה גם כעת ה„דווא גרושא" הראשונה לקרב, אחריה באה תמיד ה„גאזיטה ווארשאבסקא" ואחרי כן יתר העתונים. כן ברור הדבר, כי להאגודה האנטישמית „רוזוואי" היה חלק בכל המעשים הללו, החל מן הדבקת המודעות על החומות עד השחיטות ביהודים מעבר הימני של הוויסכל. ועד כמה שיעלה בידי ארגיש את כל זה בספורי ואשתדל לספר את כל מה שיש בידי לספר באופן כרונולוגי...

ועוד דבר: על אפיה של התעמולה האנטישמית בפולניה נוכל לעמוד ביותר, אם נדע, כי היא באה מלמעלה, מה„ספירות" העליונות, אל העם. הראשון לתעמולה אנטישמית היה... ראש המלוכה בכבודו ובעצמו בהקומו־ניקאט הצבאי שהוציא ביום החמישי לה„קונטר־אופנסיבה" ושבו בדה מלבו, שהיהודים בשידליץ נלחמו על צד הבול־שיביקים נגד הפולנים, דבר שהיה שקר גלוי, שקר מוחלט, ואפילו אחרי כן כשבאו ראשי העיר בשידליץ והכריזו ששוא ענה ראש המלוכה ביהודים, ושנהפוך הדבר: היהודים הראו דוקא, בשעת חירום זו, עד כמה נאמנים הם למולדתם, כי בחורף נפש נלחמו נגד הבולשיביקים שונאיהם בנפש, אפילו גם אז לא חזר ראש המלוכה מדבריו...

וידוע, כי ראש המלוכה פילסודסקי הוא זה מי שהיה לפנים אחד ממנהלי המפלגה הסוציאלית פ. פ. ס. ועוזריו על ידיו במלוכה הם כיום הסוציאלי הידוע דאשינסקי, סגן הפרמייר, ועוד אחד במועצת המיניסטרים. וגם הם לא רק שלא נקפו אף באצבע קטנה לטובת היהודים, אלא...

וזה כבר אופי למדי...

אבל תבאנה העובדות ותוכיחנה — — — — — — —

מִכְתָּב מִטְשֶׁיכוֹ־סְלוֹבַקְיָה

מאת

ד"ר חוה שפירא.

אם נחשבת טשיכו־סלובאקיה בכלל ל„עומדת בתוך" בין מזרח ובין מערב, הנה פראג בפרט היא המתווכת והמפשרת. עכשיו, כשווינה, בירת אוסטריה הקודמת, ירדה מגדולתה, חלקו ביניהן בירות הממשלות שקמו לתחיה את הכבוד להיות מיורשי מקומה. אולם מכוון לקחת את המקום היותר חשוב בירת טשיכו־סלובאקיה — פראג.

אף בעדנו היהודים אין שם זה שם ריק בלבד, אלא של אחת הקהלות העתיקות שלנו. עד היום הזה מושכות המצבות הדוממות של חיי העבר שלנו פה, שכבר מרחפות עליהן אגדות מלאות סוד, את לבות התיירים ואין אף אחד מהם מסתפק בהמקומות הידועים שמראים לו בפראג, אלא הולך וחותר ומבקש ושב ומבקר את הגיטו היהודי, את „בית־העלמין" העתיק, את ה„אלטנוישול" — בית־הכנסת

היותר עתיק שבאירופה—את ה„מועצה היהודית", ולא רק השען שעל מגדל העיר מעורר את תשומת־לבבו, כי־אם גם „השעון העברי" שעל אחד מכתלי המועצה היהודית מבחוץ, שיהודי פראג מדברים עד היום בתהלתו. אף־על־פי שרבים מהם אינם יודעים לקרוא את האותיות (העבריות) ששעל־פיהן (מימין לשמאל), מראה להם „השעון העברי" את שעות היום והלילה. רחוקים הם היהודים ההם מחיי אבותיהם, ממנהגי אבותיהם, ואולי גם מ מ ד ו ת אבותיהם, ואף־על־פי־כן הם מתגאים ב„שלהם".

האגדה כבר ארגה שירה יפה על כל צללי העבר האלה, שהם, החיים, מתהלכים בתוכם, נוהגים כבוד בהשרידים האלה ואין הם יקרים יותר עליהם [illegible] במה שאין ב ה ם ושרבים מהם הולכים ופונים לו עורף.

אמרתי, שפראג נעשתה עכשיו [illegible] בין מזרח ומערב — ביחוד בעדנו, להעוברים (כלומר, הנמלטים על נפשם) מארצות מזרח אירופה למערב — או מזרח אחר.

אולם כמו שכל מדינה זו אינה נחשבת להמערביים למזרחית ביותר, כך אינה נראית להמזרחיים מערבית כל־צרכה. אין הפליטים משלנו, בברחם מתוך מדורי הגיהנום להמלט אל „העבר השני של התבל", יכולים לראות במדינה הזאת את המערב הנכסף, שבו ובישרו שמו את מבטחם. ואמנם אינם מוצאים אותו ההד הנכון, אף בין אחיהם, לענים וצערם שאין להם קץ וגבול, אותו ההד שקוו לו, אף־על־פי שקרוב המקום כל־כך, — או אולי דוקא משום זה, בהיות היהודים המקומיים מתנכרים שחרדים הם על נפשם עצמם, לבל תעבור הכוס גם עליהם... אף הם רואים את המדינה שהם מתגוררים בה כיום בקרבה לא מערבית די צרכה, ואילו היה ביכלתם היו מעתיקים אותה רחוק ממקום זה שמשם מגיעים אליהם לא רק אנקותיהם ושועותיהם של אחיהם המעונים והנשחטים, אלא גם באותו הזמן דהרת האבירים ושאגת העריצים העיפים במלאכה זו ושלבם מנבא לרדם, כי מתוך קורבה יתירה עלולה זו להתדבק ביותר בתוך הקרובים ב„רוח" לאלה. אמנם גם מדרגת התפתחות המדינה אחרת היא, גם העומד בראש הממלכה — אדם מצוין במדות ומעלות תרומיות — אחר הוא לגמרי, אף־על־פי־כן נפשם חרדה והיו חפצים לאטום את אזני המסוגלים להתדבקות במוך לבל ישמעו את הנוראות המשונות הנעשות שם. יראים הם מפני הר הקורבה.

והנמלטים והניצולים מ„שם" עוברים את שבעה מדורי הגיהנום לא לבד בהמקומות שמשם „ניצולו", כי־אם גם בהארצות הקרובות. בכל מקום מביטים עליהם בעיני חשד ולפעמים גם בעיני זעם, מפריעים הם את ה„מנוחה", ואחיהם ה„מאושרים" רואים בהם לא רק את הדוחקים את רגליהם, או העתידים לעשות זאת, כי־אם עוד יותר גרועה... על־ידי הרוב הזה ההולך ונמשך ושוטף יזכירו גם להם, ל ת ו ש ב י המקום, את עון מולדתם. ובכלל ימשכו את תשומת־הלב אליהם — ודבר זה ידעו מפי הנסיון: יותר טוב להיהודים ש ל א יתענינו בהם...

אולם אין עצה ואין תחבולה לאטום את אזני החורשים רעה מישמוע את הד המאורעות מרחוק וביחוד מישמוע את דברי המסיתים אותם פה בארצם ובלשונם, לשון שהם מבינים אותה... כמו שאין עצה ותחבולה לסתום את פי המדברים והמחרפים והמלשינים והמדיחים...

ופרי כל אלה נתן כבר את אותותיו.

מלחמה להם להטשיכים עם הגרמנים: אחרי [illegible] להנהיג את שפתם בכל, להכרית כל זכר מהמלכות הקודמת, ההאבסבורגית, ששבעו ממנה כל־כך הרבה. [illegible] אף אנו תושבי המקום הנגו ושפה וקולטורה של ארבעה מיליונים גרמנים הגרים בטשיכוסלובאקיה אין להעביר בחוזק־יד. ובכן, לכאורה, מה להם ולהיהודים מלחמה זו? רק העומד מרחוק יכול לשאול שאלה כזו. [illegible] להיהודים [illegible] נדבקים בהשפה והקולטורה הזרה [illegible] נכרים כשבא שנוי בארץ... כשם [illegible] את היהודים בפולניה על שהם מחזיקים בתרבות הרוסית ומרחיבים אותה (מלבד הדעות הבולשיביסטיות, שבזה „כולו עלמא" לא פליגי, ש ר ק היהודים הם נושאיה ומרחיביה...), כך גם פה הולכת ונשנית אותה האשמה נופלת על ראשי היהודים. מי הוא המחזיק בהאשכנזיות? מובן — היהודים! ואין השים ואין שמים אל לב, מה קטן הוא ערך כמותם לעומת האשכנזים האמתיים. ה„פארולה" יצאה: היהודים חייבים — ודי! בטפליץ, בעגר, התחוללו מאורעות בדבר הסרת מצבות הקיסר יוסף הראשון, מאורעות בין [illegible] האשכנזיים והטשכיים. ומי אשם בדבר — היהודים שבפראג! בשעה זו מתחוללים „מאורעות" כבר ב פ ר א ג. ההמון, שהסיתו ומסיפים להסית אותו זה כבר, „נוקם את נקמתו" מאת התושבים ה י ה ו ד י ם. אמנם ההמון קם מתחילה ובעצם נגד האשכנזים, אבל מכוין ש„ידוע הוא", כי נושאי הקולטורה האשכנזית הם היהודים, צריך לנקום מ ה ם... בבית־המועצה היהודית עשו שמות, הוציאו ניירות דוקומנטים חשובים, קרעום והשליכום החוצה וגם בספרי־תורה שלחו יד... משום מה? עונים: ההמון... אבל מה עושים ראשיו ומנהיגיו של ההמון? — — —

ובכל פעם שתתפרצנה „תכיסית" כאלו והיהודים רואים את פני הפורעים פרעות מכוונות ישר אליהם, הם מתעוררים ומביטים בתמיה... אמנם „אין להתחשב עם ההמון הפורע" ואין הדבר מכוון אלא כלפי הגרמנים, אבל... „כשגוזזים את השיות רועדים הכבשים"... וגם זאת הם יודעים, כי אף „שם" יוצאים לכתחילה נגד הבולשיביקים, וגומרים — ביהודים, ואין מבחינים אז בין מתבוללים ולאומיים, בין הדבקים ביהדותם או הפונים לה עורף...

ומתחילים אף פה להרהר ב„יציאה מן הארץ".

אמנם לא הגיעו עוד היהודים פה לידי כך שיעלה רעיון ארץ־ישראל על לבם... אותו הם משאירים בעד בני עמם המסכנים של מזרח אירופה. הם אינם עוד „אומללים" כל־כך... צריך רק להזדיין בסבלנות קצת ולחכות „עד יעבור זעם"... ואף־על־פי־כן בעומק לבבם הם מרגישים, כי „קצת אמת יש בדבר"... כי צריך היה להכין דבר־מה על „כל צרה שלא תבוא"... והם כבר מסכימים בחסדם הגדול שיעשו הציונים דבר־מה, שישתדלו, שיתאמצו... והחוצים

השדה שלנו מכוסים רפש וטיט. לשוא צפינו לתוצאות המשא־ומתן.

בעל הבית־הלבן והיותר יפה בכל המושבה, יהודי נאה ושחור הזקן, נעל בפנינו את הדלת. אין הוא נכון לקבל בביתו כל־כך חיילים להאכילם ולהשקותם חמים. המשודר שלנו, בעל הלב הרגיש, נתן צדק ותוקף לדבריו ותוך כדי דבור נכנס אל הבית עם בעליו, ואותנו עזב לאנחות ולחרפות. אנחנו רמסנו את טיט החוצות הלאה. סרנו אל הבית הקרוב, שמחוין נראתה לנו בעניו ומסכנותו כמיונת־כוכבים גדולה, הנשקף על־פני שדות זרועים ומעובדים יפה.

בבית הזה קבלו אותנו, את כולנו, בסבר פנים יפות. שמחו לקראתנו. בעל־הבית, לבוש חלוק של פועל, יהודי מגושם, מסקירה הראשונה, ורווה ריח האדמה ערך לפנינו את שלחנו הדל. הוא הושיט לנו פרוסות לחם משוחות עבות פירות. מבלי אשר ייעף וביד חרוצים הגיש לנו פריכה אחרי פריכה. והחבריה שלנו לא ביישה את פני המכבד. כל אשר היה על השלחן הערום (כפי הנראה, נחשבה המפה בבית זה למותרות) בלעו לתיאבון. בעלת־הבית, אשה צעירה, שפניה היו בכל זאת קמוטים, רזה יצנומה ובכל זאת מוצקה יהודי, ועיניה בהירות ומביטות יישר בחמימה רבה, — הגישה לנו כוסות תה זו אחר זו. לעומת אהלינו הדלים במחנה הנדוד, שלא היו לנו למחסה גם מפני גשם וקור, היה לנו הבית הדל שישבנו בו עתה כהיכל מלכים. ופני כולם נהרו. העינים ועוד יותר הפיות שוחחו וספרו מבלי הרף. לא יכולנו לשפוט אף רגע, שאנחנו יושבים בפעם הראשונה בבית הריריסטו יהודי, שהוא עובד את אדמת הקודש, אדמת האבות והבנים. נעים היה להרגיש, כי הפגישה הראשונה בארץ־ישראל היתה פגישת אחים. אחרי האכילה והשתיה נסו אחדים מהחבורה לשורר שירים עברים, אך הקולות היו עוד צרודים וסדוקים מחמת ענויי הדרך אחרי חניה ארוכה במדבר חול. ולא היה צריך לשיר. השמחה מלאה את הבית גם בלאו הכי. נדמה לנו, כי מלאכי שלום מרחפים בכל הזויות ושמחים לקראתנו, לקראת הבנים השבים לגבולם ונכונים בכל רגע להקריב את חייהם בשמחה רבה על כל שעל אדמה, אשר עפרה יחוננו.

אחרי אשר אכלנו לשובע ושתינו חמים לרויה התבוננתי על מעמד הבית פנימה. על המטה הבלתי־מוצעת ישבו שני ילדים, בן חמש ובן שש, ונערה בת חמש־עשרה. הילדים הקטנים ישבו בפאת המטה צפופים ומכווצים. כל הזמן לא השמיעו את קולם. עיניהם הפיקו תמהון יפהה. בפעם הראשונה ראו חיילים עברים ובני־זיינם עליהם. הנערה, רבת החן והתום, הביטה בעיניה הגדולות והחולמות על אחד מהחבורה שלנו, לגיונר צעיר שנולד באמריקה וכולו אומר כח וגבורה, גמישות וחריצות. אולם זה האחרון לא הרגיש את המבט הארוך של הנערה היפה החולמת בהקיץ. כל מעינו וכל מרצו היו הפעם נתונים לפרוסות הלחם המשוחות מארמילאדה ולכוסות התה הרותח שהפיק הבל.

בבית הזה שכל רהיטיו וכליו, שלחן־הקרשים המתנודד, המטה העקובה עם שקי הקש במקום כרים וכסתות, והכדים השבורים העידו על העוני והמחסור וגם ספרו על הקרבנות שהביאו בעליו להישוב העברי, — בבית הזה (שלא היה באמת אלא צריף או כוך קטן) הרגשנו כולנו את האטמוספירה האמתית של החלוצים הראשונים על אדמת אבותינו.

והרגשה היתה כה עמוקה וכה חזקה, עד שלא אנסה להלבישה באומר ודברים. לה דומיה — בטוי. רק אלה שיש בלבם אידיאל חי, אידיאל גדול וגעגועים של אלפים שנה, — רק חולמים והוזים כאלה, הנושאים את משך זרע העתיד, יכולים לחיות עשרות בשנים בעירום ובחוסר כל, לחיות בתנאים פרימיטיביים ומבלי התאונן, לחיות ולהיות שבעי רצון ונהנים מעבודתם הקשה. פה וותרו על הכל, על הכל — וכפי הנראה, גם בלי מלחמה פנימית. אחד מחברי בגדוד, אמריקאי וציוני מושבע שכל הציוניות היתה פרנסתו, גחן ולחש לי באזני: „האנשים האלה נולדו להיות עובדי אדמה, על כן לא כבד עליהם לחיות חיים מסכנים ומרודים כאלה, אבל האיש החיה, האדם אינטליגנטי, אי־אפשר כלל לחיות חיים כאלה”. —

בעל האושפיזין לא חפץ בשום אופן לקבל כסף מידינו. לשוא הפצרנו בו.

בטרם צאתנו את הבית שמתי עיני על התמונה היחידה התלויה בקיר. זאת היתה פוטוגראפיה בלי מסגרת, כמעט מחוקה ומטושטשה. בכל זאת הכרתי על התמונה זוג צעיר ופניהם פני „אינטליגנטים” רוסיים טפוסיים. הוא — קווצות ראשו תלתלים, בלוריתו העבה והסבוכה פזורה על מצחו ועיניו עיני חולם והוזה, על בשרו כתונת רוסית וזרועותיו שלובות על חזהו. במבטו — מעט חוצפה והרבה בטחון־עצמו. והיא — תסרוקת ראשה חלקה ושטוחה, פניה עדינים ועגונים, מבטה מלא רוך ועדינות־נפש.

שאלתי מתוך סקרנות: „מי המה אלה?”

בעלת־הבית ענתה בבת־צחוק קלה וגם בתמיה: „מה — האם לא תכירנו?”

כמבויש לטשתי עיני על התמונה ואתבונן בה היטב. לא רק שפני הזוג הזה שונו הרבה — שני אנשים אחרים לגמרי. שני ניגודים חיים. תליתי עיני פעם בתמונה הפוטוגראפית ופעם בהזוג החי הנצב על־ידי, והנה — החלום ושברו. החזיה והמציאות.

מה רחוקה היתה הדרך בין זו לזו! כמה חרטה, כמה הרפתקאות, כמה צורי מכשול וכמה וותורים! כמה יסורי גוף ונפש, כמה קרבנות וכמה אומץ לב ועקשנות הרצון!

מה רחוקה היתה הדרך בין חיי האינטליגנציה היהודית־הרוסית עם כל דמיונותיה ושאיפותיה ובין חיי המשפחה הצנועה הזאת הנעבדת לשדה והצמודה לאדמתה. בזיעת אפם ובדמי לבבם הרטיבוה והפרוה.

נבוך עמדתי על־יד הפוטוגראפיה ואגמגם בלשוני: „איך זה לא הכרתי, בודאי שיש להכיר, הנה — גברתי ובעלה... יש אמנם להכיר, לא שוניתם הרבה”...

עוד לא כליתי את דברי, את „השקרים המוסכמים” משום הנחת דעת, והנה בעלת־הבית עומדת כבר בפתח והמגרפה על שכמה. היא מהרה לצאת אל השדה...

מִכְתָּב מִפְּרָג

(הרצאה של ד"ר י. קלאצקין).

מאת

ר"ר חוה שפירא.

הד"ר י. קלאצקין כבר קנה לו שם בעולם הספרותי והמדעי שלנו. יש לו השקפתו המיוחדת ונקודת־מבטו המיוחדת ואף שפתו המצוינה המיוחדת לו, שרוב הקוראים עברית מתלבטים בה. את עמדתו זו הוא הולך ומבאר ומגין עליה במאמרים שונים הידועים לקוראינו, איום בתור נואם ומרציא הכליל הפעם את השקפותיו בדבור חי. את תמציתן העיקרית אני חפצה להסביר בזה.

מנקודת־מבט של בקורת על אופן התיחסותנו למתנגדינו הוא יוצא. טעות היא רק ל ה ת נ ג ד בלבד. הציונים התבגרו למדי עד כדי להרשות לעצמם השקפה א ו ב י י ק ט י ב י ת על פרוגראמות מתנגדיהם, עד כדי להבין אותן ועד כדי להוציא משפט מתוך שקול־הדעת על מתנגדיהם אלה, כלומר על האנטישמיים והמתבוללים, שהנם אף הם אנטי־שמיים באופן שונה מעט.

עוות הדין של האנטישמיות כלולה בזה, שהיא מ ש ו ה את העם הישראלי אל העמים האחרים (כמובן, שלא לטובתו), בה בשעה שאין זו מכירה לא את מעמדו ומצבו המיוחד, לא את הויתו, עממיותו וכו'. מובן גם כן, שלא על הבעותיה ומעשיה המגונים והברבריות הכתוב מדבר, אלא על האנטישמיות ה„טהורה", המדעית. ודוקא בהשואה זו כלולה עוות דינה, ולא משום שהיא משפילה את העם הישראלי מתוך השואה זו יותר מדי, אלא משום שכל אינדיווידיאום יוצא מן הכלל דורש גם יחס ומשפט מיוחדים לו לעצמו. לא אמת הדבר, שהאנטישמיות יונקת את שנאתה להיהודים מתוך רעתם ומגרעותיהם, לא נכון הוא המשפט, שהיא רואה רק און בהם. היא שונאת אותם לא משום שהם רעים מאחרים, אלא משום — דבר זה היא מ ר ג י ש ה — שהם ש ו נ י ם מאחרים. די לה בעובדה זו, שאין להכחישה, כדי לשנוא אותם.

אולם צריך להודות, כי הוכחותיהם של ה פ י ל ו־שמיים המכחישים את דבר הבדלנו והשואפים לטמיעתנו והתמזגותנו בתוך האחרים אורי הרעי רנו יותר מישנאתם של ה א נ ט י־שמיים ואפשר שאנו חייבים תודה להאחרים יותר מאשר להראשונים.

לא נכונים הם גם משפטנו והתיחסותנו להתבוללות, בראותנו את מקורה של זו בטעמים ויסודות חמריים בלבד. גם התבוללות זו שונה מכל התבולליות אחרות, כשם ששונה הלאומיות הישראלית מלאומיות אחרות. ובדוננו עליה מתוך ה ש ו א ה כללית אנו מגיעים לידי אותו אי־הצדק שאנו מאשימים בו את מתנגדינו.

ההתבוללות היהודית איננה — כהרוב של אחרות — רק עבדות בלבד. להיפך, היא היתה שובינית במהותה יותר מדי. גם היהודות הדתית לא היתה בימיה שובינית כהתבוללית זו שבקשה בתחילתה, אחרי נקודת־מישען כל־שהיא, להציל את היהדות — בשעה שהיהדות הדתית הגיעה לידי התמוטטות.

[illegible] ה„המינימאליסטים" [illegible] האופטימיות ולהמשיחיות היתה רק מפלט, רק אמצעי להמשכת קיום היהדות, ובקשת „התוכן" היתה רק השאיפה למלוא מקומה של צורת החיים שהיתה סייג להיהדות. האימפולסים הראשונים היו איפוא מתוך רוח אידיאלית, מתוך דאגה להיהדות המעורערה. אולם זו שקמה על־ידם היתה היהדות הפיקטיבית של המערב. כלומר, מתחילה באה „התבוללות מתוך מבוכה" („אוים פערלעגנהייט") ואחריה התבוללות „מתוך התכחשות" („אוים פערלאִיגנ־הייט„). הטפוס היותר נעלה של הראשונה הוא היהודי הקנאי, הבא עד לידי החלטה, כי כל גורלה של האנושיות ניתן על שכמי העם הישראלי, ואם היה אף־על־פי־כן מתנגד להלאומיות, הוא רק משום אותו הטעם עצמו. היהדות שלו היתה יהדות „מתוך מבוכה". הוא התאמץ להצילה ומצא את הדרך היחידה לזה — היהדות המופשטה. על־פי עובדה חשובה זו בלבד אפשר לשפוט על כל מבוכתה של היהדות אז.

ההתבוללות בתחילתה הצטיינה איפוא בזה, שדרשה אחרי המופשט, אחרי הרוחניות של האידיאה. מה שאין כן אצל היהודים המתבוללים של עכשיו, שאין להם היתרונות של הראשונים ונשארו להם חסרונותיהם בלבד. הקריטריון של היהדות הדתית אינו מבריע בעיניהם, מהרוחניות הקודמת לא נשאר להם כלום ואנוסים הם, בהפצם, על־פי דרכם, „להציל את היהדות", לאחוז בה רק בתור יחס אל התרבות העולמית.

אָנו מתנגדים להתבוללות לא מתוך לאומיות, אלא מתוך טעמים ונימוקים אסתיטיים ומוסריים. אָנו מוצאים שההתחתנות אל קולטורות זרות מתוך התכחשות עצמית היא א י־מ ו ס ר י ת.

לפי הוכחותיו של קלאצקין התבוללות זו שהמחזיקים בה מראים עכשיו התמכרות מרובה להסרסרות: להיות ה מ ת ו ו כ י ם בין קולטורות והשקפות שונות, להיות מהפכנים ומתקני עולם — פשטה את הרגל. המתבוללים השפיעו על העממיות הזרות ב י ה ד ם אותן על־פי דרכם הם. ככה נקם גם הרמאן כהן בהאשכנזיות — כמו שמתנקם היהודי.

לא די הוא רק „להעביר בקורת" על ההתבוללות. להיפך, צריך להודות, כי ההתבוללות איננה רק מציאותית. אולי היא גם אפשרית. היא עשתה צעדים ענקיים במשך זמן פעולתה הקצר בערך — הצעדים האלה עלו לה בכל אופן בטשטוש העממיות שלנו ובנזקם של העמים האחרים... כי אי־אפשר לו להיהודי המתבולל לבלי חלל בפנימיותה את העממיות הזרה ומתוך כך הוא בא לידי טשטוש צורתן של שתיהן — וצריך להודות, כי סכנה גדולה לא רק במציאותה, אלא כמעט גם ב ה כ ר ח י ו ת ה, — ואף־על־פי־כן אָנו דוחים אותה — לא מתוך לאומיות צרה — כי־אם בתור אי־מוסרית [illegible].

העלמת עין והתנכרות למצבו ה מ י ו ח ד של העם הישראלי ניכרת [illegible] גם בהלאומיות. אין אָני

האמון שהיה לנו בהאופי הבריטי סבל הרבה לרגלי הנהגתה המזויפת וההחד־צדדית של הממשלה הנוכחית. בכל מקום שאתה פונה, יד היהודי על העליונה, לו הרשות לעבור בארץ לארכה ולרחבה, לסחור בה כטוב בעיניו ולהערבי אין חופש התנועה והמסחר, זאת אומרת, כי היהודי נחשב בעיני הממשלה הבריטית כיורשה הטבעי של פלשתינה. אמור מעתה: נוחה היתה לנו ממשלת תוגרמה מממשלת בריטניה הגדולה.

„אם כנים הם האנגלים, עליהם לחסום מיד הדרך בפני המהגרים היהודים, במשך של שנים אחדות לפחות, ובינתים ישלחו קומיסיה שאין לחשוד בה בנטיה כלפי היהודים ותלמוד לדעת אם בכלל אפשר הדבר וכשר לפניהם לעשות את פלשתינה לבית־לאומי לעם ישראל, או אולי יוכחו לדעת, כי פלשתינה סוף־סוף ארץ נושבת היא בערביים, ואם אדיר חפצה הוא לבנות בית־לאומי לעם ישראל, אז עליה להימין או להשמאיל ולמצוא מדינה אי־נושבת בשבילם. הדבר נעלה מעל כל ספק, כי צביונם הפוליטי של הציונים הוא להצר צעדנו בארץ מולדתנו עד שיתפקע כח סבלנותנו ונתן יד לפושעים, לשאת דגל המרד, או אז יבנו הציונים מחורבנם של הערביים, וזהו הרז שאיכרים עלינו להוציא חוצה־לארץ יבול ארצנו, כדי שלא תשיג ידינו לשלם בעד סכום המיליון ליטרות שטרלינג שאנו מכניסים סחורה מן החוץ.

„סוף דבר, תשעים אחוזים מהתושבים מתנגדים להציונים. אנו מצדנו מכבדים את אנגליה, אבל אם אנגליה לא תשוב מטעותה לתמוך בידי הציונים על חשבון הערביים, אז למרות חפצנו נושיט יד להצרפתים ונחלץ מעולה של אנגליה ומעולה של ממשלת היהודים בארץ־מולדתנו כאחד".

לידז.

לְמַצַּב הַתְּנוּעָה הָעִבְרִית בְּאַמֵרִיקָה

(מתוך נאומו של ראובן בריינין באספת „אחיעבר").

עלינו, העברים, לדעת את האמת כמו שהיא: ימים רעים באו אל התנועה העברית באמריקה. גורלה של הספרות העברית הוא כך: בימים הטובים — במובן החמרי — נשכחת העברית מרוב טובה, ובימים הרעים — מפני המשבר. אנחנו, העברים, היינו צריכים לדעת, שאילו היינו מקיימים את חובתנו לתנועה העברית מתוך עוני, — היינו זוכים לקיימה גם מתוך עושר. אולם האמת המרה היא, כי העברים באמריקה לא עשו עדיין את חובתם בשום מצב.

העברים בארץ זו מזלזלים בתנועה העברית בימי שלותם, ובימים הרעים הם סומכים יותר מדי על הנס, כי מלאכתם תעשה על־ידי אחרים.

והרי הדבר מעורר תמהון והתמרמרות: הספרות היהודית באמריקה קיימת ומתרחבת בלי עזרת נדיבים, קיימת בכח עצמה, ובה בשעה אין להעברים באמריקה אף עתון עברי אחד משלהם או הוצאת־ספרים אחת בת־קיימא. והרי לפי מספר העברים באמריקה היו העברים בעצמם יכולים לכלכל ולפרנס ספרות עברית רחבה ועתונות עברית עשירה!

ויש־נא בנפשכם, כי נתגלה פתאום באמריקה סופר או משורר עברי בעל כשרון מקורי שיצר יצירות חשובות שיש בכחן להעשיר את הספרות העברית, — האם יש לנו פה באמריקה איזו הוצאה עברית להוציא את יצירותיו? אמנם, יש לנו כאן הוצאות ספרים ידועות, ביחוד לספרי חנוך, אולם אני מרהיב עוז בנפשי לאמר, כי מוטב היה שלא נבראו משנבראו. היו סופרים שכתבו את דבריהם בתמצית נפשם ובאו על שכרם בעין זעומה, ובאים מו"לים ידועים באמריקה וחוזרים ומדפיסים שוב את יצירותיהם בלי כל נטילת רשות ובלי שכר סופרים.

ואת מי יש להאשים? אין כאן עשירים יהודים שירגישו את עצמם אומללים בלי ספרות עברית, וכן אין הקהל היהודי הרחב מתענין בשאלה זו. ומי הם, איפוא, האשמים? — ה ע ב ר י ם!

אחת הסבות של אי־הצלחת התנועה העברית בארץ זו היא, שתנועה זו נתקיימה פה רק על הדבור העברי ועל הרצאות, אולם לא על הוצאות ספרותיות. אמנם יש ערך גדול להדבור העברי, ואפילו להגמגום בשפה העברית, אולם סוף־סוף הלא אין תנועה אחת בעולם שתתקיים רק על הדבור.

והסבה השניה של הירידה, של מצב הקפאון בתנועה העברית באמריקה היא, שאין לנו פה מספר מסוים של עברים שירגישו את חובתם וישאו בעול העבודה בכל עת ובכל שעה.

הנואם הסביר כאן את רעיונו, שהביע אותו כבר באספות פומביות אחדות, בדבר הצורך של יצירת „גדוד עברי". הוא קרא ברגש: העמים שקמו לתחיה מדינית בזמן האחרון, כגון הפולנים ואחרים, הקריבו דמם והונם לטובת תחית השפה הלאומית שלהם, וכן היה אצלנו הדבר בנוגע להתנועה האידישיסטית. אני זוכר, שבראשית התפתחותה של התנועה הזאת ברוסיה נמצאו סטודנטים שהיו נושאים חבילות של ספרים על שכמם מעיר לעיר למכור אותם לאחדים. ומדוע זה לא ימצא כאן ג ד ו ד ש ל ע ב ר י ם, שיקדישו תקופה מסוימה בחייהם למלא את כל התפקידים, מן הפשוטים ועד היותר נכבדים, בתנועה העברית?

הנואם עבר אל יחס הציוניות הרשמית אל התנועה העברית ואמר: השפה העברית נחלה נצחונות גדולים בארץ־ישראל, נחלה גם נצחונות בקרב החוגים המדינאיים הרשמיים. אולם הנצחונות האלה לא יהיו שלמים, כל זמן שהמנהיגים הציוניים לא ירגישו, כי העבודה לטובת התחיה העברית היא גם עבודה ציונית. עליהם לדעת, כי כל זמן שהשפה העברית תחיה, תחיה האומה העברית ותחיה גם הציוניות, וציוניות בלי השפה העברית — מוטב לה שלא תהיה משתהיה.

בסוף דבריו קרא, בפנותו אל הנשיא החדש של „אחיעבר": כל העובד את עבודת התחיה העברית באמת ובלבב שלם — נשיא הוא בעמו!

מִפְּעוּלוֹת וַעַד הַדֶּלֶגַצְיוֹת הַיְּהוּדִיּוֹת

(דין־וחשבון מחדשי ספטמבר ואוקטובר).

(סוף).

לשאלה הפולנית כשהיא לעצמה נוספה בזמן האחרון גם שאלת ליטה. צריך להגן על היהודים בשטחים שנכבשו מחדש על־ידי הפולנים. צריך לשמור על האוכלוסים היהודים מפרעות, להשגיח על זה שלא יקפחו את זכויותיהם ולהסיר מעליהם את סכנת המות הנשקפת להם ביחוד אחרי כבוש ווילנה. במה שנוגע ליהודים בשטחי ליטה הישנה השתדל הועד להשיג מאת הממשלה הליטאית, שההבטחות שניתנו בזמן על־ידה, תתגשמנה באופן חוקי ותכנסנה לסעיפי הקונסטיטוציה הראשונה שמחוברת ונעבדת כעת. בידי ועד הדליגאציות היהודיות עלה להשיג מאת הדליגאציה של הסיים הליטאי, העוברת כעת בכל בירות אירופה ואשר בקרה את הועד שלנו בזמן היותה בפאריז, הבטחה חדשה, שהעם הליטאי יתן ליהודים שויון גמור של זכויות ואוטונומיה לאומית. בשני המכתבים הרשמיים שנשלחו לנשיא המועצה הלאומית היהודית בליטה ולמיניסטר לעניני חוץ ושלשת המנהלים של שלש הסיעות הפארלאמנטאריות הליטאיות, שנכנסו גם הם למשלחת הסיים, את הרצון החזק של העם הליטאי להשאר נאמן לדקלאראציה של הממשלה הליטאית הזמנית. בדקלאראציה זו אשרה הממשלה הליטאית הזמנית, ב־5 לאוגוסט 1919, בפאריז, את האוטונומיה הלאומית של היהודים בממשלת ליטה.

ועד הדליגאציות היהודיות הקדיש גם חלק מעבודתו למצב היהודים ברומיניה הגדולה. לכאורה, נדמה היה, שבארץ זו, ארץ הרדיפות הטראדיציונאליות נגד היהודים נשתנה המצב לטובה. אבל במשך הזמן האחרון הננו מקבלים ידיעות תכופות על הגבלת זכויות היהודים ורדיפות נגדם. ביחוד מעוררות דאגה הידיעות על־דבר הגירושים של האזרחים היהודים מטראנסילבאניה ובוקובינה מבלי כל סבה ויסוד. בנידון זה פנה הועד למיניסטר הרומיני לעניני חוץ, מקת יונסקו, בזמן שעבר דרך פאריז וזה הבטיח לעשות חקירה ודרישה בדבר ולעשות כל מה שנחוץ בשביל להעביר את גזר הדין. זרם ההגירה היהודית מפולניה, במקום שאין ליהודים אפשרות של קיום, יצר מצב קשה מאד והועד צריך היה במשך הזמן האחרון להקדיש לזה תשומת־לב מיוחדת. לפליטים ולמהגרים היהודים האומללים אין כמעט כל אפשרות להכנס לארצות הקרובות להם, ואם בדרך נס הם מוצאים להם איזו אפשרות לעבור למקומות האלה, אז מגרשים אותם משם בחוזק יד. בתנאים הנוכחיים נחשבת בשבילם חשיבה לפולניה שיבה לגיהנום מוסרי וכלכלי. מצב כזה נוצר גם בציכו־סלובאקיה, בסליזיה העליונה ובדאנציג. בקשות לעזרה וחסות מגיעות להועד שלנו מכל צד ועבר. במה שנוגע לסליזיה העליונה נהל נשיא ועד הדליגאציות היהודיות משא־ומתן עם נשיא ועדת ההסכמה בארץ ההיא, הקרדינל לה־רונד. לפי הדינים־וחשבונות הרשמיים שהגיעונו, הוטב שם המצב בהרבה. לפליטים היהודים אינה נשקפת יותר הסכנה להגרש מהארץ, אם כי לפי הידיעות האחרונות עוד טרם נפתרה השאלה לגמרי.

אסון מיוחד נשקף ליהודי העיר החפשית דאנציג. בעיר זו נמצאות משפחות יהודיות רבות, שהתגוררו עוד הרבה שנים לפני המלחמה ועזרו בהרבה להפרחת המצב הכלכלי של העיר. לפי החוקים של הקונסטיטוציה החדשה נשקפת למשפחות אלו הסכנה שישללו מהן את הזכות להחשב בתור יוצאי עיר דאנציג. בשאלה זו פנה המזכיר הראשי בשם הועד לועדת האמבאסאדורים ונשיא ועד הדליגאציות עשה את כל הצעדים הנחוצים לכך. שאלת דאנציג נעשית עוד יותר קשה ויותר מסובכת על־ידי העובדה, שעיר זו נעשתה במשך הימים האחרונים העיר היותר חשובה שדרכה עוברת ההגירה היהודית מארצות מזרח־אירופה. ומשום זה היה ועד הדליגאציות מוכרח לשים את לבו ולהקדיש הרבה עבודה לשאלת העיר הזו. ועד הדליגאציות היהודיות חושב לו גם לחובה גדולה לעשות את כל הצעדים הנחוצים בכדי שבאיגוד העם היהודי יבוא בקשר עם אגודת העמים. בזמן הועידה של כל החברות המנהלות תעמולה לטובת אגודת העמים שהיתה במילאן, בא המזכיר הראשי של ועד הדליגאציות בקשר עם ציורים צרפתים ואיטלקים שנשלחו לועידה זו, בכדי שהם יעזרו להקל על יצירת חברות יהודיות כאלו. ההחלטה שנתקבלה במילאן נותנת לנו את ה א פ ש ר ו ת ליסד חברות ממין זה, שתהיה להן הרשות לשלח לועידות הבאות את ציריהן בזכות של חות־דעה. ועד הדליגאציות היהודיות ותהיה בעבודות התכנית ליצירת חברות כאלו בפאריז ובלונדון.

ויחד עם כל העבודה הזאת הננו עוסקים גם בהתפתחות הספרותית ושכלול מכשירנו הטכני. בשים לב לגבולותיו המצומצמים אין ביכלתו של משרדנו, לדאבוננו, למלא את כל התפקידים והעבודות שמציגות לפנינו דרישות שעה זו וזמן זה. אבל מקוים אנו, שעם ביסוס מצבנו הפינאנסי נוכל להוציא לפועל את כל עבודותינו ותכניותינו וגם לשכלל את משרדנו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

ב א מ ר י ק ה.

— ל ש א ל ת ה פ ס ק ת ה ה ג י ר ה. ביום השלישי העבר נמסרה הצעת־החוק בדבר הפסקת ההגירה לאמריקה, שנתקבלה כלפני שבועים בקונגרס, לועדת־ההגירה של הסינאט. הועדה הזאת תעיין בשאלת ההגירה לכל פרטיה קודם שתציע את מסקנותיה לפני הסינאט.

משאל (אנקיטה) שנערך בקרב הסינאטורים הוכיח, כי רוב הסינאטורים נוטה רק ל ה ג ב ל ת ההגירה, אך לא לנעילת השערים לגמרי בפני המהגרים. הסינאטור פראנס ממרילאנד הודיע, כי בראותו בשעת העלאת השאלה לפני הסינאט על־ידי ועדת־ההגירה, שדעת הרוב היא בעד הצעת הקונגרס, יציע אז להכניס ת י ק ו ן, כי החוק החדש של הפסקת ההגירה לא יגע לרעה במהגרים היהודים והאירים, מפני שהם נרדפים משום טעמים פוליטיים.

ידידי ההגירה החפשית מקוים, כי לרוב הסינאטורים לא יהיה אומץ־לב להתנגד לתיקון זה.

בקרב ההסתדרויות והאגודות היהודיות החשובות שבארץ נתעוררה תסיסה עצומה בדבר השאלה הזאת. נערכים חומר סטאטיסטי ופרטים חשובים בנוגע להגירה היהודית ונעשים

בכתבי את דברי אלה באה תמורה לטובה במצב. על־פי הדרישה הנמרצה של ה„ועד הלאומי" והעתונות העברית שנה הנציב את שיטתו הליבראלית. יצאה פקודת הממשלה האוסרת לערוך אספות בלי רשיון מוקדם. הגבר גם חופש העתונות ויש תקוה, שהנציבות ימנעו הפעם ממאורעות העבר וידע לדכא בעוד מועד את תנועת השנאה נגדנו. אך הצלה פורתא זו אינה צריכה לעוור את עינינו מראות נכוחה. התשועה השלוחה אלינו ממרומי הדיפלומטיה אינה כלל מחויבת המציאות והיא באה רק הודות ל„מקרה המוצלח", שבראש הממשלה עומד „אחינו הגדול". אך המצב המדיני הנוכחי של היום יכול להתמוטט מחר. בעוד שנים אחדות אולי תתחלף הנציבות ויקום „מלך חדש אשר לא ידע את יוסף". ואז מי יודע אם לא יתפרצו ממחבואם ביתר תוקף הכחות האיתנים הכרואים ונתוססים במעמקים ויהפכו את קערת ישובנו המצער על פיה? ולא יועילו לזה כל תרופות האליל של הדיפלומאטיה והמשא־ומתן עם הערבים לשם יצירת יחסי הבנה הדדית הבאים רק לאחוז את העינים ויותר מאשר הם מתקנים לפי שעה, הם מקלקלים לדורות בית, שהם מגשרים בגשר של נייר את ריע התהום הפעור הרגיני ומסירים את דעת הציונות מתפקידה העיקרי: הגברת בנייתנו בארץ.

הדרך הראדיקאלית, הבטוחה והיחידה, המביאה לא רק לפתרון „שאלת היהודים" בעולם, אלא להבטחת הישוב הקיים בארץ־ישראל — היא עבודה אינטנסיבית בהתיישבות המכוונת לשם יצירת רוב יהודי פרודוקטיבי בעתיד הכי קרוב.

הציווי המודרני של הציונות בתקופתה הנוכחית הוא: גאולת האדמה, הגירה המונית והספקת עבודה לעולים.

ז. פ. קטקוב

ביום השבת העבר, י"ח אדר א', מת במיתה טראגית, בתור תוצאה מהתנקשות בנפשו על־ידי שודדים, וביום הראשון העבר הובל לקבורות אחד מהמצוינים שבחכמי ישראל בארץ זו, הפרופיסור הצעיר לתלמוד ופילוסופיה דתית בבית־המדרש לרבנים שבניו־יורק, ד"ר ז. פ. קאטקוב.

המנוח נולד בטילז, פלך קובנה, כלפני שלשים ושש שנים. שם בעיר מולדתו, בישיבה המקומית המפורסמה, רכש לו את ידיעותיו הרחבות והעמוקות בתלמוד ובכל הספרות הרבנית, ואחרי שהוסמך בתור רב על־ידי גדולי הרבנים ברוסיה, כלפני חמש־עשרה שנה, בא לאמריקה והמשיך להקדיש את כשרונותיו הבלתי־רגילים להשתלמות עצמית במובן היותר רחב והיותר רב־גווני. בעבור שנים אחדות לבואו לארץ זו גמר בהצטיינות את האוניברסיטה של שיקאגו, בקבלו את התואר „ב. א.". רבותיו הפרופיסורים הציעו אז לפניו פרס, שיספיק לו את היכולת להתמכר ללמודי הפילוסופיה הכללית. אולם קאטקוב הסטודנט האמריקאי, שהיה בעת ובעונה אחת תלמיד חכם יהודי טפוסי, חניך הישיבות הגדולות ברוסיה, השתמט מקבל את הפרס הזה. הוא חשש, שהתמכרותו למקצוע הפילוסופיה הכללית לבד תרחיקהו מחקירותיו היהודיות, וביחוד דאג, שמא תוסח דעתו מן התלמוד, שהיה חביב עליו ביותר. הוא בחר ללכת לפילאדלפיה ושם בקר בעת ובעונה אחת את ה„אוניברסיטה של פנסילווייניה", שקבל ממנה את התואר „מ. א." ואת ה„דראפסי קולג", שהכתירו בתואר דוקטור לפילוסופיה.

בתור נושא לדיסרטאציה שלו בחר את ספר ה„זוהר", ומחקריו המקוריים בספר זה בפרט ובספרות הקבלתית בכלל, שטפל בה ביחוד בתקופה האחרונה של חייו, משכו עליהם את תשומת לבם של גדולי המלומדים היהודים בארץ זו העוסקים ב„חכמת ישראל".

המנוח הצטיין גם כן במדותיו האישיות. היה כל ימיו נחבא אל הכלים ואחד המתמידים הרצינים ב„חכמת ישראל" המעטים כמותו גם בין בעלי המקצוע. הוא השתמט הרבה פעמים מקבל משרת רבנות שהוצעה לפניו על־ידי קהלות גדולות מדאגה, שחובותיו הצבוריים ירחיקוהו מלמודיו. אמנם, למרות היותו צנוע ומתרחק מן הפרסום נבאו עליו אלה שידעו אותו מקרוב והכירו את כשרונותיו ועבודותיו המדעיות, שעתיד הוא לתפוש את מקומו בשורה הראשונה בין חכמי ישראל העוסקים במקצוע ה„סוד" — — —

והנה — — — בא המות הטראגי ונבואת מעריציו של המלומד הצעיר הזה באמצע נפסקה.

צנוע היה קאטקוב בחייו וצנועה היתה הלויתו. מקצווי ניו־יורק רבתי נאספו מאות אחדות של יהודים, ביניהם: פרופיסורים, רבנים, מורים עברים וסטודנטים, וביחד עם משפחתו והפרופיסורים והתלמידים של בית־המדרש לרבנים חלקו לו את הכבוד האחרון.

ההלויה התחילה מאולם בית־המדרש לרבנים, אחרי שנשאו נאומי־הספד קצרים הרבנים י. גולדפארב ומ. פראב. חבריו של המנוח ב„בית־המדרש", פרופיסור ל. גינזברג, פרופיסור א. מארקס, פרופיסור י. דודסון, ד"ר מ. היימסון וד"ר משה הלוי היו „נושאי הארון" הראשונים.

המנוח השאיר אחריו אשה צעירה ושני ילדים קטנים.

תנצב"ה.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

—להצעת־החק בדבר ההגירה המוגבלה. ההצעה המגבילה את ההגירה עד לשלשת אחוזים כבר נמצאת בידי הנשיא ווילסון זה כשבוע, והוא עכשיו איפוא „עוגן ההצלה" היחידי בנידון זה. ידידי ההגירה החפשית משתעשעים רק בתקוה האחת, שווילסון יחתוך את גורלה של ההצעה הזאת באופן עקבי להשקפתו על ההגירה במשך שמונת השנים של הנהלתו. ידוע, כי ווילסון לא רצה לחתום אפילו על ההצעה — לבחון את מדת השכלתם של המהגרים („ליטירסי טסט").

איפוי היא איפן קבלת הצעת־החק בשני ה„בתים" לפני השלחו אל הנשיא לשם אישור: במורשון נתקבלה ההצעה ביום השבת העבר מתוך חפזון ובהלה בלי כל אופוזיציה שהיא ותיכף נשלחה אל הסינאט ששם נתקבל במשך פחות מרגע. ואמנם אין ספק, שאם יחזיר הנשיא את ההצעה אל הקונגרס הנוכחי אפילו בלי חתימתו. — תתקבל שם לחק למרות

ת„ווימו". אולם יש לקוות, שווילסון לא יחזיר כלל את הצעת־החק עד 4 למארץ, יום גמר הנהלתו, ואז תתבטל הצעה זו מאליה.

— הועדה המוקדמת של הקונגרס היהודי. הועד של הקונגרס היהודי הזמני מודיע, כי בועידה המוקדמת של הצירים, הנועדה ל־20 במארץ הבא, ידונו על הסעיפים הבאים:

1) צורת הבחירות החדשות; 2) זמן הבחירות; 3) זמן ועידת הצירים של הקונגרס ו־4) תכנית הקונגרס.

בקשר עם שאלת „התכנית של הקונגרס" יהיה גם כן משא־ומתן בדבר השאלות הבוערות של החיים היהודיים המתכיפות כל־כך את הצורך בקריאת הקונגרס היהודי. עסקני הקונגרס מקוים, כי בועידה המוקדמת ישתתפו באיכה כל המפלגות והשקפות ביהדות האמריקאית.

* * *

בחוץ־לארץ.

— —

באנגליה.

ארמסבי־גור על המאנדאטים. הקאייר ארמסבי־גור, הידוע לידידם של הציונים, נתמנה מטעם הממשלה האנגלית בתור באי־כחה ב„ועדת המאנדאטים" הקבועה שע״י חבר הלאומים. בשיחה עם באי־כח ישבת העתונות היהודית בירר ארמסבי־גור, כי יחס הממשלה האמריקאית אל שאלת המאנדאטים אינו נוגע במאומה בשאלת המאנדאט על ארץ־ישראל. המצב לא ישתנה גם כן ע״י הבטחתו של בונאר לו בשם הממשלה, כי עניני המאנדאטים עוד יוצעו לפני הפארלאמנט האנגלי. הפתרון הגמור של שאלת המאנדאטים — בירר עוד — נדחה עד לאספה הבאה של „חבר־הלאומים", שתהיה, כנראה, בחדש מאי הבא.

— דחית המשא־ומתן על המאנדאטים. ההצעה לדחות את המשא־ומתן בדבר המאנדאטים על מיסופוטאמיה וארץ־ישראל הוכנסה על־ידי מר באלפור. נימוקו היה: שהמזכיר הראשי להקולוניות, ווינסטון טשורטשיל, שברשותו יהיו עניני ארצות המאנדאטים, לא היה עדיין הספק בידו לחקור אחרי פרטי העניינים האלה.

— ארץ־ישראל ברשותו של המשרד הקולוניאלי. לויד גיאורג בירר במורשון, בתשובתו על שאלת אחד הצירים, כי מתחילת החדש מארץ תוטל האחריות בנוגע להאדמיניסטראציות של ארץ־ישראל ומיסופוטאמיה על המשרד הקולוניאלי. ירק השרטין במצרים ישאר תחת הקונטרולה הישרה של המיניסטריום לעניני חוץ.

— מנויים בדיפארטאמנט המזרחי. בקשר עם הידיעות שנתפרסמו בעתונים האנגליים, שהמזכיר החדש לקולוניות, טשורטשיל, תומך בטבעים הנידוני להמליך את פייזאל במיסופוטאמיה מודיעים גם כן, כי הקולונל לאורנס יעמוד ויתמנה בתור אחד הפקידים הראשיים בדיפארטאמנט המזרחי לעניני מיסופוטאמיה. לאורנס נחשב לידידם של הערבים. יחד עם זה מודיעים, שבכדי לנהל את עניני ארץ־ישראל השייכים לאותו הדיפארטאמנט יתמנה גם כן פקיד ראשי הידוע בתור חובב הציונות.

* * *

בצרפת.

ביום ה׳ הציעו באי־כח הועדה על פרעות־הדם במועצת של „חבר הלאומים" שאלת יהודי המזרח בוינה בפרטיות. שנקרא בנוגע לכל הענין הזה נמסרה המחאה של הממשלה הפולנית נגד הגירוש וגם הובאו קטעים מן התזכיר, שהוגש בנידון זה על־ידי ועד הדיליגאציות היהודיות. הציעו את טענותיהם: בשם הממשלה הפולנית — פרופיסור אשכנזי, ובשם אוסטריה — הציר האוסטרי בפאריז, הייבוב. התחלט, כי שני אלה יציעו עוד פעם את טענותיהם לפני המועצה ויספיקו תעודות מתאימות.

לפי ידיעות אחרונות, נוטה המועצה לא לקבל עכשיו כל החלטה מסוימה בשאלת הגירוש. באופן היותר טוב, היא רק תעזור רוה, ששני בעלי־הדין, פרופיסור אשכנזי והציר האוסטרי, יביאו לידי הבנה הדדית בנידון זה.

* * *

בגרמניה

— גרמניה האנטישמית שנתה סוף־סוף את טעמה ה„טוב" ברדיפותיה ונגישותיה ביחס אל היהודים, שידעה תמיד לערוך אותן על יסוד „מדעי" ובצורה „מודרנית". סוף־סוף גאלה אף היא את ידיה בדם יהודים.

ביום הראשון העבר הביא הטלגראף את הידיעה המעציבה, שבברלין נערך, בפעם הראשונה בהיסטוריה של העיר הזאת, פוגרום ביהודים על־ידי תלמידי האוניברסיטאות ובתי־הספר העליונים הפוגרום הצטיין בכל פרטיו והתוצאות הן רציניות: מאות אחדות של יהודים נפצעו; יותר מעשרים הובלו לבתי־החולים וביניהם — אחדים במצב מסוכן; שנים נוטים למות. השוטרים ואנשי־הצבא שנשלחו מטעם הממשלה להגן על היהודים התנהגו כחבריהם בארצות המנוסות בפוגרומים — הם סייעו בידי הפורעים.

השפעת האנטישמיים התגברה בעת האחרונה אחרי שהרי־אקציונרים והמונארכיסטים נחלו נצחונות הגונים בבחירות האחרונות אל ה„לאנדטאג" הפרוסי. יהודי גרמניה מפחדים על כן, שהפוגרום הראשון בברלין איננו האחרון, אלא ראשון לשורה של פוגרומים, שהריאקציה הגרמנית מתכוננת לערוך לכבוד בחירותיהם.

* * *

באוסטריה

תשובת אוסטריה לפולניה בנוגע לגירוש הפליטים. הממשלה האוסטרית השיבה את התשובה הבאה לפולניה על מחאתה נגד גירוש הפליטים היהודים מגליציה הנמצאים בוינה:

ראשית, נוגע הגירוש הזה רק לעשרים אלף יהודים, שנית, נחוץ הגירוש הזה מפני המצב האיקונומי בוינה; שלישית, הגירושים של הפליטים נעשים באופן הומאני. רק עם המפקיעים את השער אינם מתנהגים ברחמים; רביעית, אוסטריה היא מדינה עומדת ברשות עצמה ואינה נזקקת להוראותיה של פולניה בנוגע להתנהגות הומאנית.

— מחאת הסוציאליסטים נגד הפוגרומים הפולניים. בועידה הסוציאליסטית בין־הלאומית, שהיתה בווינה בשבוע העבר, הועלה, על־ידי אחד הצירים של „פועלי־ציון", ריזולוציה של מחאה נגד הפוגרומים

בפולניה וכמו־כן הוכנסה הצעה של מחאה נגד השתמטותה של פולניה להוציא אל הפועל את הזכויות למיעוטים.

* * *

בפולניה.

— לגורל בתי־הספר העברים. עסקני ועדי הסיוע, באספתם האחרונה בוורשה, וכן העתונים היהודיים דורשים מאת יהודי אמריקה לשנות את החלטתם בנוגע לסיוע התרבותי המעמידה בסכנה את קיומם של בתי־הספר העברים. כידוע, החלט כלפני עת קצרה באספת באי־כח שלשת ועדי הסיוע בניו־יורק, שועד החלוקה כשהוא לעצמו לא יטפל עוד בסיוע התרבותי, אלא הסיוע הזה יהא מסור לרשויותיהם המיוחדות של ועד הסיוע המרכזי וועד הסיוע העממי. בתור תוצאה מזה התחילו לקבל תמיכה מכספי הסיוע האמריקאי רק בתי־הספר הדתיים (מטעם ועד הסיוע המרכזי) ובתי־הספר הראדיקאליים (מטעם ועד הסיוע העממי), ולעומת זה פסקה לגמרי התמיכה לבתי־הספר העברים.

העתונים היהודיים בוורשה מוסרים, שהרבה בתי־ספר עברים בפולניה נהפכים בעת האחרונה לבתי־ספר ראדיקאליים משום אי־האפשרות להתקיים. תקות העברים והציונים בפולניה היא, כי חבריהם לדעה באמריקה יעוררו את השאלה הזאת באמריקה וישתדלו לתקן את העול.

— התלוננות נגד הממשלה. אחרי שראש המיניסטרים נשא נאום ב„סיים" בדבר עניניה החיצוניים והפנימיים של פולניה קבל את רשות הדבור הציר היהודי גרינבוים ובנאומו בקר קשה את הממשלה על שהיא משתמטת, אחרי כל הבטחותיה, להודיע במלים ברורות על הפוליטיקה שלה ביחס אל היהודים. גרינבוים הוכיח, כי אותם היהודים המודיעים על שיוכותם ללאום היהודי אינם מתקבלים בתור אופיצירים יעודבי־דין וכן בתור פקידים ממשלתיים וצבוריים אחרים. הוא דרש, כי 14 אחוזים מהקרקעות שהממשלה אומרת לתת אל החיילות האינוואלידים ינתנו לחיילות היהודיים וגם שהממשלה תמנה פקידים יהודים בתוך יתר פקידיה במספר 14 אחוזים.

אפיי הוא הדבר, שבנאום התשובה שנשא הפרומייר, שבו ענה על שאלות והערות שונות שנתעוררו מצד צירים שונים, — עבר בשתיקה גמורה על נאומו של גרינבוים.

— הפלגים ווהלין ונובוגרוד והגליל ה„פוליסי" נספחו באופן רשמי לפולניה. בקשר עם זה מודיעים, כי מר נח פרילוצקי עומד להבחר בתור ציר אל ה„סיים" על־ידי המפלגה היהודית־העממית שבגליל ה„פוליסי".

* * *

בליטה.

— עבודה יצירתית של הועד המאוחד. הסניף הקובנאי של הועד המאוחד קצב סכום של מיליון וחצי מארק בשביל הבאנק היהודי העממי בתנאי, שגם יהודי ליטה יספיקו סכום כזה. מלבד זה קצב הועד סכום של מיליון וחצי מארק בשביל התפתחות הקואופיראטיבים, מיליון וחצי מארק למוסדות הקלאיות ושלש מאות אלף מארק לטובת בתי־ספר מקצועיים.

— ועידת „החלוץ". כלפני שבועים היתה בקובנה הועידה הרביעית של „החלוץ" הליטאי. רוב הצירים באו ישר מעבודתם ביערים, ששם הם מתכוננים כדי להשתמש במקצוע עבודת־היער בארץ־ישראל. יושב־הראש של הועידה היה ד"ר שוואבה.

— הממשלה התקינה לתת מאכלים כשרים לאנשי־הצבא היהודים. חדרי־הבשול של המאכלים האלה נמצאים ברשותן של הקהלות.

— הגנה עצמית נגד פורעים פולניים. הסופר של ה„מארגען זשורנאל" קבל ידיע מקובנה, כי חיילות פולניים עברו את הגבול הליטאי ושודדים את רכושם של היהודים בעיירות ובכפרים. התושבים היהודים יחד עם הליטאים התחילו לארגן הגנה עצמית להתקומם נגד מחנות השודדים הפולנים.

* * *

בארץ־ישראל.

— בחירת בית־דין יהודי עליון. ביום החמישי, 24 לפברואר, נפתחה בירושלים ועידת הרבנים, שנקראה על־פי הזמנה רשמית מטעם הממשלה. הנציב הרברט שמואל פתח את הועידה ובנאום יפה הביע את תקוותו, כי הועידה הזאת תשמש דוגמה לשאיפותיו הנעלות של עמנו המפוזר. אחרי הנציב נאמו נאומי ברכה הגיניראל סטורס, באי־כח של המועצה העירונית ובאי־כח הועד הלאומי.

הועידה בחרה בבית־דין עליון מורכב מארבעה באי־כח של האשכנזים וארבעה באי־כח של הספרדים ומשני נשיאים.

שני האחרונים הם: הרב קוק, בתור בא־כח האשכנזים, והרב יעקב מאיר, בתור בא־כח היהודים הספרדים.

שני הנשיאים של הבית־דין העליון יהיו נחשבים גם כן לרבנים הראשיים הרשמיים לכל ארץ־ישראל.

מר נורמאן בנטביטש, השופט העליון בארץ־ישראל, שהיה נשיאה ומנהלה הרשמי של הועידה, נשא הרצאה מדעית על התפתחותו ההיסטורית של החק היהודי והראה על הנחיצות לסגל אותו אל החיים המודרניים.

סטורס נאם בעברית. הוא הביע את דעתו, כי העולם הנוצרי לא ישכח לעולם את החוב שעליו לפרוע להדת היהודית בעלת החוקים הנעלים. יהודי ארץ־ישראל — אמר עוד — מתיחסים אל הועידה הזאת, שבאה לבחור בבית־דין יהודי עליון, כאל אחד המאורעות הנכבדים בהתפתחותם של החיים העבריים החדשים וכאל המאורע היותר נכבד למן היום שהסנהדרין היהודי בירושלים חדל להתקיים.

בסוף הועידה נתקבלה ריזולוציה של מחאה נגד הקטנת גבולי הארץ, ש„אלהים הבטיח לתתה לעם ישראל". ההחלטה נתקבלה מתוך התלהבות עצומה.

בין יתר החלטות ישנה אחת המביעה תודה להסתדרות הציונית עולמית בעד עבודתה המדינית וכמו כן נתקבלה החלטה הדורשת עבודה נמרצה לטובת קרן היסוד.

— ב„בצלאל". ארץ איטליה ידועה בעבודות הקמיעות שלה. בכל העולם אפשר לפגוש עדויי־נשים עם קמיעות של איטליה. שם עוסקים בעבודה זו עשרות אלפי איש. ב„טורה דיל גריקו" בלבד, עיר קטנה על־ידי נאפול, עוסקים בחתוך קמיעות כ־25 אלף איש. עתה, בשוב הפרופיסור ש"ץ מנסיעתו האחרונה לחוץ־לארץ, הנהיג את התעשיה הזאת במחלקת החתוך של בית־הספר „בצלאל". התלמידים כבר הכינו הרבה קמיעות על נושאי התנ"ך ותמונות גדולינו. מר יצחק

בהן מזילאנדיה קנה אוסף של 30 קמיעות שונות ושלח שמה לצורף־זהב, אשר עד עתה היה מזמין קמיעות באיטליה.

— ה„ועד הלאומי" והקהלות בליטה. הועד הלאומי של יהודי ארץ־ישראל קבל זה לא כבר מכתב מה„מיניסטריון לעניני היהודים" בקובנה, מהמחלקה לעניני הקהלות, שבו הם מבקשים ממנו לעמוד אתם בקשר תמידי וכמו־כן לשלח להם את החומר שעובד כבר ושיעובד עוד על־ידי הועד הלאומי בשדה הארגון והסדור של הקהלות, תקנות הבחירות ומומחיות הקהלות וכו'.

— תודת הועד הלאומי ללואיג'י לוצאטו. הועד הלאומי ליהודי ארץ־ישראל שלח מכתב תודה למר לואיג'י לוצאטו בעד מכתבו ליהודי ארץ־ישראל, שבו, כידוע, הביע את חבתו לעבודת התחיה ותבטיח עזרה מצדו.

התנועה הלאמית

תתלבשות השיבת „קרן־היסוד" באמריקה.

באספת עסקנים ציונים בניו־יורק, שנערכה ביום 24 לפברואר, על־פי יזמת מנהלי „צעירי־ציון", נתקבלו ההחלטות הבאות:

„עבודת בנין ארץ־ישראל בתור הבית היהודי הלאומי מחייבת, שההכרזה על קרנות־הכספים הגדולות, הנחוצות לתכליות יצירתיות, לא תערכנה רק על יסוד השקעות מסחריות לשם רווח, אלא בעיקר על יסוד הקשר הפנימי, יליד הרגש העמוק, המאחד את עם ישראל עם ארץ־ישראל והעלול לעורר את עם ישראל למפעלים גדולים בעד ארץ־ישראל.

קרן היסוד, שנוסדה בהסכמתה השלמה של ועידת ההסתדרות הציונית העולמית בלונדון, בחודש יולי העבר, צריכה איפוא לתפוש את מקומה בתור המכשיר הפינאנסי הראשי והשוה־לכל, שבעזרתו תונח אבן־הפנה של כל מפעל יסודי בעבודת בנין ארץ־ישראל, והקרן הזאת צריכה להיות ברשותה של ההסתדרות הציונית העולמית או ברשות מוסדות אחרים שההסתדרות הזאת תיסד לפי ראות עיניה.

ההסתדרות הציונית האמריקאית נתבעת, לתת תיכף את עזרתה להסתדרות הציונית העולמית בהנהלת תעמולה בקרב יהודי אמריקה לטובת קרן היסוד ובהשתדלה שהתעמולה הזאת תצליח במדה היותר אפשרית.

הועידה דורשת גם כן מאת הועד הפועל הציוני העולמי, כי במקרה שההסתדרות הציונית האמריקאית לא תמלא את חובותיה בנוגע ל„קרן־היסוד", ישתמש הוא — הועד הפועל — ביפוי־הכח שניתן לו מטעם הועידה הלונדונית וייסד במוקדם האפשרי לשכת קרן־היסוד באמריקה".

* * *

מחלקה מיוחדה של קרן היסוד באירופה המרכזית.

לשכת קרן היסוד בעד אירופה המרכזית נסתדרה בתור מחלקה מיוחדה של הלשכה המרכזית של קרן־היסוד בלונדון, לשם עבודת קרן היסוד באירופה המרכזית. חברי המחלקה הזאת הם: ד"ר ארטור הנטקה, מר יוליוס ברגר ומר קורט בלומנפלד. עד עתה סדרה המחלקה הזאת את העבודה בגרמניה, אוסטריה, טשיכוסלובקיה ויוגוסלביה ביחוד התפתחה עבודתה בתעמולה הרבה שהיא מנהלת על־ידי נסיעות חברים במקומות שונים. בגרמניה בקר הד"ר הנטקה את הערים ברסלוי, קארלסרוה, היידלברג, פראנקפורט על נהר מיין וויסבאדן; מר ברגר בקר את הערים האנובר ושטטין; מר בלומנפלד בקר את כל גליל הרהיינלאנד, ווסטפלי, צפון באואריה ונירנברג, וסדרו בכל המקומות האלה את העבודה בעד קרן היסוד. מר בלומנפלד קבל על עצמו שלש נסיעות לציכוסלובקיה וסדר שם את העבודה הוא התחיל גם את העבודה בצדאנציג. מר ברגר שהה זמן רב ביוגוסלביה וסדר שם את עבודת קרן היסוד. אחר כך בא בדברים עם החוגים הציוניים בקלוזנבורג (זיבנבירגן) יבוקארסט ויחד קבעו את אפני העבודה הדרושים ברומניה הישנה, בזיבנבירגן והבנאט. אחרי נסיעה זו התנהל משא־ומתן בווינה והעבודה הולכת שם במרץ רב.

המחלקה המיוחדה של קרן היסוד בעד אירופה המרכזית עומדת בקשר תמידי גם עם הלשכה הראשית של קרן היסוד בלונדון וגם עם הועדים המקומיים של אותן הארצות השייכות לחוג עבודתה. היא הכינה גם שורה של חוברות תעמולתיות לכל הועדים האלה. החוברת הראשונה היתה „קרן היסוד" ו„הוראות לעבודה מעשית", היא הופיעה כבר במהדורה שניה. חוברת שניה — „שני נאומים על־דבר קרן היסוד", שהופיעה בגרמנית ויהודית ומכילה את נאומי סיר אלפרד מונד והד"ר וויצמאן בועידת קרן היסוד במאנטשסטר.

המחלקה בעד אירופה המרכזית סדרה לשכת עתונאות מיוחדת, הממציאה לעתונים הישראליים, הציוניים והבלתי־ציוניים, וגם לעתונים היומיים הכלליים, ידיעות על־דבר קרן היסוד ואינפורמאציה בעלת אופי פוליטי, כלכלי ותרבותי מארץ־ישראל, ולתכלית זו היא מוציאה כתב־ידיעות המופיע באופן קבוע.

* * *

קרן האוניברסיטה העברית

הלשכה המרכזית הלונדונית של „קרן היסוד" שלחה מכתב־חוזר אל כל הפדראציות הציוניות על־דבר תכונתה של הקרן המיוחדת, שנוסדה על־יד „קרן היסוד" לטובת האוניברסיטה העברית בירושלים. לטובת קרן זו יתקבלו כל מיני תרומות, אם בשביל האוניברסיטה בכלל, אם בשביל איזו מחלקה של האוניברסיטה. כספי הקרן יוצאו רק בעד האוניברסיטה העברית. קרן האוניברסיטה תתנהל ותובטח על־ידי הועד של „קרן היסוד" (שהרי זו היא חלק ממנה) והמנדבים יקבלו שובר קבלה בעד תרומותיהם בצורה שוה עם יתר המנדבים לטובת „קרן היסוד".

כספי הקרן יוצאו בשעת הגשמת תכנית האוניברסיטה רק אחרי התיעצות מתאמת עם מומחים ויודעי דבר. לשם זה נוסד בלונדון „ועד יועצים" של האוניברסיטה הירושלמית בנשיאותו של הלורד רוטשילד. מלבד זה יפנה הועד בבקשת עצות אל גדולי המלומדים ואנשי המדע היהודים באירופה ואמריקה.

תכנית ההתחלה של האוניברסיטה הירושלמית מכילה: א) יסוד שלשה אינסטיטוטים למחקר במקצועות הפיזיקה, כימיה ומיקרוביאולוגיה, העתידים בקרב שנים אחדות להתפתח לפאקולטטים לשם למוד שלשת המקצועות הנזכרים לעיל; ב) מחלקה עברית ושמית עם מוסד מיוחד בשביל השפה העברית; ג) בקשר עם האוניברסיטה עתיד להפתח בית־ספר לתורת המשפט

והכבוד, שישא על חרבו אפי' מעשי ישמעאל המחוקקות הנזכרות יעיר נבחרי בתוך אבני היסוד של האוניברסיטה העברית העתידה, אחרי שרושם רב יעריכים הכי תקיפים של ארץ־ישראל בפרט והיהדות בכלל, ועתידות הן בהדרגה להתפתח לאוניברסיטה שלמה ומקפת, שתעמוד על מדרגה מדעית גבוהה.

הגשמת התכנית הזאת דורשת סכום של 100,000 ליטראות שטרלינג. בערך יתקציב שנתי של 50,000 ליטראות שטרלינג. התרומות הראשונות בסכום אלפים אחדים של ליטראות שטרלינג כבר נתקבלו וכבר נקנתה חלקת אדמה בהר הצופים, שעליה תבנה האוניברסיטה. ההתפתחות העתידה של רעיון זה תלויה בעזרת הצבור העברי, עד כמה ידע להענות על הקול־הקריאה של קרן האוניברסיטה ולתרום תרומות לטובת מוסד נעלה זה.

* * *

„ועד זמני".

הועד הפועל הציוני בלונדון דן עכשיו על הצעה האומרת, שמנית „ועד זמני" מורכב משלשה או ארבעה חברים והועד הזה ינהל את העבודה הציונית עד כנסית הועד הפועל הגדול. אם ההצעה הזאת תתקבל, יבחרו, לפי ההשערה, לועד הזמני — ז'אבוטינסקי, בתור מנהל עבודת התעמולה, ליבשטיין מגרמניה, בתור מנהל עבודת האירגון ויוסף קובן, בתור מנהל הענינים הכספיים.

* * *

עבודת הקרן הקימת לישראל באמריקה.

באספת־עם רבה בסיראקיוז, נ. י., ביום 21 בפברואר, נאם הד"ר ב. עפשטיין עד־דבר נדבת־הגורל של הקרן הקימת חמשים דונאמים נמכרו באותו מעמד ונוסד ועד להמשיך את העבודה. שנים מהנאספים נדבו מלבד זה מאה דולארים כל אחד ורשמו את שמותיהם בספר־הזהב של הקרן הקימת.

האגודה המזרחית „בני ישראל ובנות יהודה" בברונזביל המציאה ללשכת הקרן הקיימת סך של 874.51 דולארים שאספה לטובת הקרן ביום־החג שעבר.

מנהלי בית מושב הזקנים בפיטסבורג פא. כבדו את ראש המוסד, מר הנרי הושקין, ברשימת שמו בספר־הזהב של הקרן הקיימת לזכר עמדו 15 שנה במשרתו זו.

הקהלה היהודית הקטנה בניאגארא־פולס, נ. י., נספחה על השורה הארוכה של ערי הקרן הקיימת בארצנו. באספה 92 דולארים לטובת הקרן. הגביה נעשתה על־ידי מר מאיר קרמר בעזרת הרב פיינברג ומר אברהם ווייל.

הציונים בבריבראנה, א., עלבו תעמולה בכל העיר להפצת קופסות הקרן הקיימת יחד עם זה הוריקו את הקופסות הישנות ואספו כספים בשביל נדבת־הגורל של הקרן.

ועד הקרן הקיימת בשיקאגו, איל., החל ליסד ועדים עוזרים מצעירים וצעירות לעבודת הקרן הקיימת. שלשה ועדים כאלה כבר נוסדו תחת הנהלתו של חבר הועד הד"ר א. מ. רוזנבלום, והם החליטו לערוך יחדיו נשף לטובת הקרן באחד הימים הבאים שבעיר.

מר א. ראסברי, גם כי חבר הועד הנזכר קבל על עצמו לפעול על ההסתדרויות היהודיות בעיר נשפים לטובת הקרן. שלשת קלובים כבר התחיבו לעזור להקרן באופן זה.

שונות

השתדלותו של גורקי לטובת ביאליק ושרניחובסקי.

נתקבלה ידיעה מקובנה, כי באיכה החברה היהודית „ארט", שבא לשם מרוסיה הסוביטית מוסר, שהסופר הרוסי גורקי משתדל לפני הממשלה הסוביטית להרשות לשני המשוררים העברים הגדולים, ביאליק וטשרניחובסקי, לעזוב את רוסיה.

* * *

נשף־מיניאטורות עברי

אגודת י. ל. פרץ, אגודת התלמידות של הקורס הגבוה בבית־הספר הלאומי, עורכת במוצאי־שבת, 12 במארץ הבא, בשעה 8 בערב, באולם בית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודביי, נשף מיניאטורות עברי.

ויוצגו: שלשה מחזות בני מערכה אחת: א) אחר הקבורה מאת י. ל. פרץ, תרגום מ. פיינשטיין; ב) בת השדכן (קומדיה) מאת אברהם רייזין, תרגום פנינה ר.; ג) היא יהיא, תרגום מצרפתית על־ידי ח. א. פרידלאנד.

מלבד המחזות יהיו נגינה על הכנור על־ידי י. ראסקין, ברית י. לינדנבאום על הפסנתר, ומחולות אמנותיים על־ידי המחוללת הידועה של התיאטרון נייבורהוד פליי האוז, רבקה לינדנבאום, והמחוללות המצוינות של בית־הספר הלאומי, אסתר פיטשני ונאוה גורליק. במחזות ישתתפו שולמית בת יואל, צבי סקירה, מאיר ברצר, יהודה גרייפר, ראובן גריסמאן ועוד.

זה יהיה נשף מענין וכל העברים מבוקשים לבוא.

* * *

מחיי האגודות.

מר יחיאל ברויטמאן, סופר אגודת „בני עם חי", בניו־יורק, כותב אלינו:

במוצאי־שבת, 19 לפברואר, נאם חברנו מר משה שולמאן; בפעם השניה על הנושא „האגדה והתרבות". הנאום היה מצוין ורב ענין והאגודה מביעה לו בזה תודה בשם כל העברים השומעים.

החלטנו, כי יחד עם השבוע הציונית הראשונה נדרוש מההסתדרות הציונית האמריקאית להחל תיכף ומיד בתעמולה לטובת קרן היסוד בארץ זו, ונעשה כל מה שביכלתנו להצלחתה. החלטנו גם כן לעבוד ביחד עם אגודות עבריות אחרות בתעמולה להוצאת עתון עברי יומי באמריקה.

אגודתנו מביעה בזה את ברכתה לחברה העסקן מר א. תפוחי לרגלי עלותו לארץ־ישראל.

ידיעה אחרונה בדבר הצעת־החק נגד ההגירה.

בהיות כבר הגליון הזה של עתוננו תחת מכבש הדפוס נתקבלה טלגראמה מוואשינגטון, כי הנשיא ווילסון השאיר, עם גמר נשיאותו, את הצעת־החק של הגבלת ההגירה עד שלשת אחוזים בלי חתימתו.

אל המורים העברים.

השביתה בתלמוד-תורה דוויניפג אמנם נגמרה, אבל הסכסוכים עוד טרם נפסקו והשלום עוד לא הושב אל כנו.

אי לזאת הננו מבקשים מאת כל חברינו המורים לבל יבואו בדברים עם מנהיגי תלמוד-התורה שלנו בנוגע לקבלת משרות לפני קבלם את הסכמתנו.

בכבוד רב,

הסתדרות המורים העברים דמערב קנדה

מורה עברי

לבית-ספר משוכלל בגשמי ורוחני, המתקיים זה כעשר שנים, בעיר גדולה, בפנים המדינה, דרוש מורה בקי ומנוסה בשיטת עברית בעברית, הוראת כ"ז שעות לשבוע לשלש מחלקות. פרס הגון ותנאים נוחים. לפנות אל „התורן". רצוי מורה מעולה דוקא. החוזה להחל מראש-חודש אייר הבא.

לתקנת החנוך העברי.

בתי-הספר העברים ותלמודי-התורה בשיקאגו ובכל המערב התיכון הצריכים למורים מעולים, מורים ראשים ומנהלים, מתבקשים לפנות בענין זה אל אגודת המורים העברים בשיקאגו וסביבותיה.

תקנה זו מביאה ברכה מרובה לחנוך העברי, מפני שהאגודה מכירה היטב במיב חבריה, ולפיכך היא יכולה להמציא את אותם המורים והמתאימים שהמוסדות הנ"ל, לגווניהם השונים, נזקקים להם.

כתובת מזכיר האגודה:

A. KATZ, 1307 Independence Blvd., Chicago, Ill.

נשלחה להחותמים חוברת טבת של „השלח"

תכנה:

- א) הרעיון המשיחי בספרים הגנוזים והחיצונים (המשך) — — — — — — ד"ר יוסף קלוזנר.
- ב) במזרח (שירים) — — — — — אליהו מייטוס.
- ג) סדרי-מועדים בכתבי-הקודש (סוף) — ד"ר שמעון ברנפלד.
- ד) קול החיים והמתים (מחזה במערכה אחת) — אליהו גינזבורג.
- ה) מקור עברי חדש לתולדות פראנק וסיעתו (המשך) — — — — — ד"ר א. י. בראוור.
- ו) ה„נביא" (ציור) — — — — — א. א. קאבאק.
- ז) לשאלות היהדות המודרנית (סוף) — — ד"ר יחזקאל תגר.
- ח) נכאים (שיר) — — — — — ז. שניאור.
- ט) מן הגיהינום האוקראינית (רשמי עדי-ראיה) — — — — — — — הרב משה רבלסקי.
- י) מלחמת-ה„תרבות" החדשה — — — — משה סמילאנסקי.
- יא) דברי-בקורת (ב) — — — — — ד. קמחי.
- יב) בארץ ובחוץ-לארץ (השקפה כללית) ה. — — — המשקיף.
- יג) ביבליוגראפיה — — — — — ד"ר הוגו ברגמאן.
- יד) ספרים חדשים.

מתקבלת החתימה לשנת תרפ"א על

„השלח"

ירחון לספרות, למדע ולעניני החיים. נוסד בשנת תרנ"ז.

העורך: ד"ר יוסף קלוזנר

בכל חודש יוצאת חוברת אחת. שש חוברות, היוצאות במשך ששה חדשים, מצטרפות לכרך אחד, שהוא ספר שלם. מיום הוסד „השלוח" ועד עתה כבר יצאו שלשים ושבעה כרכים, שבהם השתתפו כמעט כל הסופרים היותר ידועים שלנו.

המחיר לשנה:

מתשרי עד תשרי: בארץ 40 שילינג, בחוץ-לארץ 42 שילינג.

לחצי שנה: מתשרי עד ניסן: בארץ 20 שילינג, בחו"ל 21 שילינג.

וכפי ערך זה בכספי ארצות אחרות.

"HASHILOAH", P. O. B. 273, Jerusalem (Palestine)

אל תחמיצו את השעה, יש לכם ההזדמנות עכשיו

להביא את קרוביכם מפולניה ומגליציה

אפשר להשיג אצלנו כל מיני כרטיסים במחיר האוריגינאלי של חברות-האניות מבלי כל הוספות.

לאלה הקונים כרטיסי-נסיעה בלשכת בעל הבאנק, הנרי ק. זארו, הננו מבטיחים לא רק מחיר נמוך, אלא גם להביא את קרוביהם הנה בהקדם היותר אפשרי.

חוץ מהבטחה זו בעד נסיעה מהירה מתנהגים באי-כחו האירופאים של מר זארו, הנמצאים בכל ערי החוף וערי הבירה באירופה, עם קרוביהם באופן הכי ידידותי.

באופן כזה יכול מר זארו להבטיח לכל אלה הקונים ממנו את כרטיסי-הנסיעה בעד קרוביהם או בני משפחתם, כי באי-כחו באירופה יתיחסו עם הנוסעים באופן הכי נעים, וישתדלו שיקבלו את חתימת (וויזה) הקונסיל ושיבואו לאמריקה בהקדם היותר אפשרי.

הלשכות של הנרי ק. זארו נמצאות ב-39 קופר סקוויר, בקרן הרחוב הששי. וב-158 רחוב ריווינגטון, קרן רחוב קלינטון.

הבאנק של הנרי ק. זארו שולח כסף על-ידי הפוסטה או הטלגראף לכל קצות הארץ במחיר נמוך מאד.

HENRY C. ZARO, BANKER
Palestine Traveling Bureau
Authorized under the Banking Laws of the State of New York
39 Cooper Square, cor. 6th Street

HENRY C. ZARO, BANKER
Authorized Steamship Ticket Agency
Authorized under the Banking Laws of the State of New York
158 Rivington St., cor. Clinton St.

NEW YORK CITY